

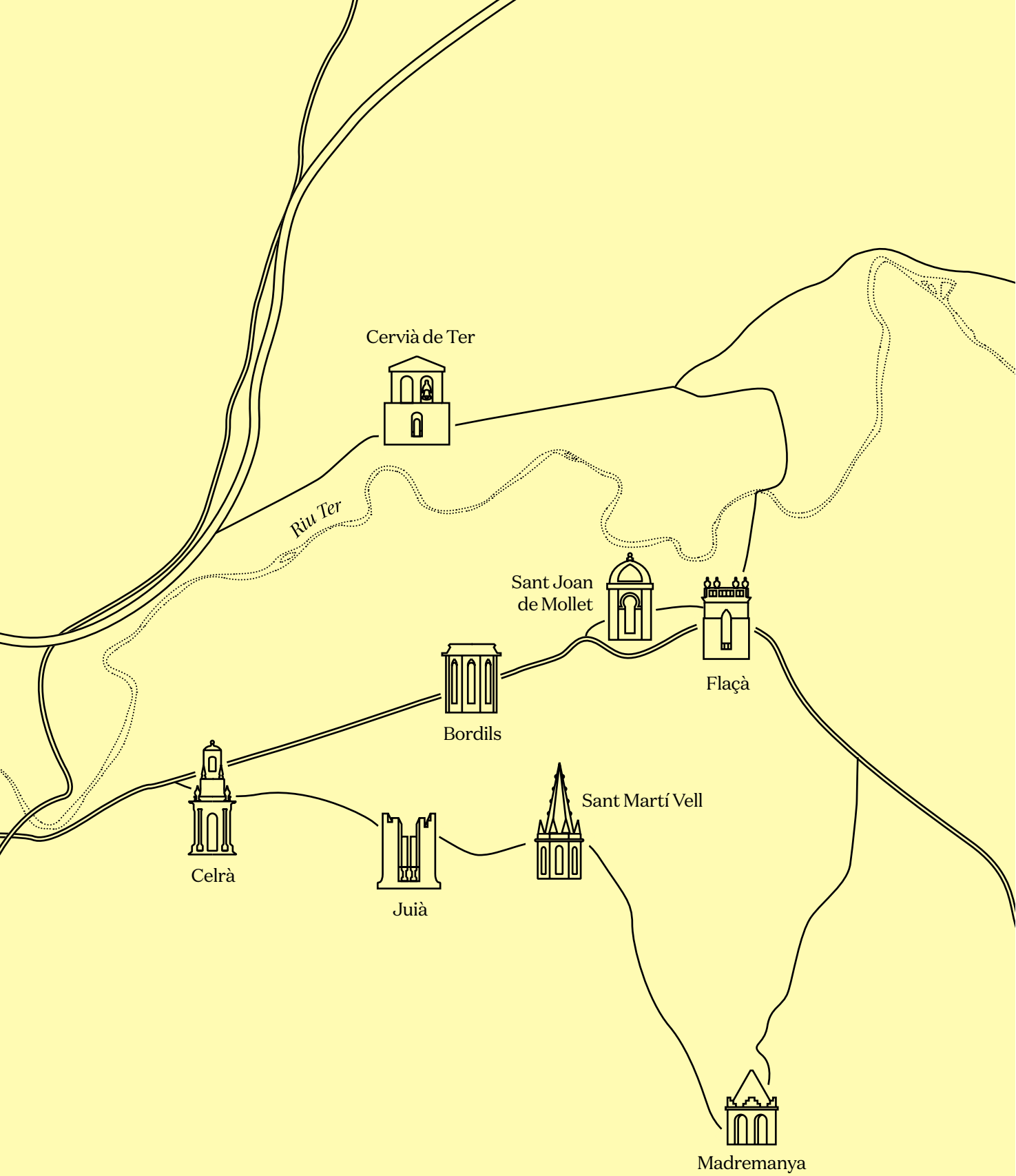
LA LLERA

DEL TER NÚM. 63

La revista de
Bordils, Celrà,
Cervià de Ter,
Flaçà, Sant Joan
de Mollet, Juià,
Madremanya i
Sant Martí Vell.

Hivern / 2022

La Llera del Ter
Hivern / 2022
Núm. 63

Col·laboracions:

Jordi Barrera Coll
Pol Bisbe González
Josep Buset Carreras
Clàudia Bussé Rojas
Joan Carolà Brugués
Oleguer Cebrià Salvador
Carne Congost Escura
Xavier Cortadellas Gratacós
Núria Esponella Puiggermanal
David Guixeras Olivet
Òscar Herranz López
Xevi Jou Viola
Pere Martín Sánchez
Mar Masfarré Irazola
Íria Masó Planas
Gerard Oliver Bofill
Jesús Potrony Serret
Francesc Prat Figueras
Anna Presas Quintana
Maria Puig Parnau
Marta Puig Parnau
Pitu Pujol Vila
Paula Ros Congost
Telm Terradas Artigas
Miquel Terradez Valmaña
Eloi Sánchez Palau
Aniol Simon Surià

Cap de fotografia:

Martí Navarro Molina

Coordinació:

Èlia Borràs Güibas
Mar Camps i Mora
Lia Pou Brugué

Disseny i maquetació:

Marta Montenegro Carreras
Gemma Pallisera Massaguer

Correcció:

Anna Roig

Núm. 63

Hivern/2022

EDITORIAL 04

LA IL·LUSTRACIÓ Pòsit 06

CONSIDERACIONS DE FRONTERA Vol. III/El tren 08

AVUI EN DIA

- 14 Retorn a la masoveria
22 Llarga vida als ateneus populars
30 Cervià de Ter vol tornar a sortir als mapes

02

L'ESPIELL

- 34 Dones, pugeu a l'escenari

TOT ENRAONANT

- 58 Fent-la petar amb Carme Guillén

COSES D'ABANTES

- 66 L'últim casament de Gala als Àngels
72 El truc se'ns en va a dalt!
76 L'arquitectura de l'aigua
80 Un pedrenyal, un bordó i una màrfega
86 La caça del senglar
90 L'aviador i la molletenca
94 Una mica de pila de terra

PENSAMENTS

- 102 Francesc Prat
104 Xavier Cortadellas
106 Núria Esponellà
108 JMa Uyà

01. Gala Cabarrocas al Mas Brigel de Juià / 02. Cantants de la llera del Ter. Autor: Martí Navarro / 03. La mestra Carme Guillén. Autor: Aniol Simon / 04. Salvador Dalí amb una foto de Gala. Autor: Pablo García Cortés (Fons Diari de Girona). CRDI. Anys 1980-1985

Entre el Ter i les Gavarres

Fotografia: Dani Casanovas Morata

Ho hem aconseguit. Hem aconseguit que la revista arribés als 25 anys d'història. Hem aconseguit que quatre pobles més –a banda de Bordils, Celrà, Flaçà i Sant Joan de Mollet– s'incorporin al projecte: Cervià de Ter, Juià, Madremanya i Sant Martí Vell. Aplegar els pobles entre el Ter i les Gavarres, entre la ciutat de Girona i les comarques de l'Empordà, era la voluntat dels primers impulsors, l'any 1996. *La Llera del Ter* ha deixat de ser una revista local per convertir-se en una publicació de territori. Al llarg dels anys, s'ha dotat d'identitat aquestes terres, tant és així que el nom de la revista, *La Llera*, ha acabat denominant el territori. Encetem, doncs, una nova etapa. També pel que fa al disseny gràfic. La dissenyadora Marta Montenegro ha ideat, amb tot l'encert, la nova revista. La imatge hi té el mateix pes que el text; l'equilibri entre el valor de la fotografia i la qualitat dels articles. La periodista Èlia Borràs, a més, s'ha afegit a l'equip de coordinació, juntament amb Lia Pou, Martí Navarro i Mar Camps.

Quan comenceu a fullejar aquestes pàgines, veureu que els continguts han canviat de cap a peus. Començant per les seccions, ara ben definides: "Avui en dia", de temes d'actualitat; "L'espill", el tema principal; "Tot enraonant", d'entrevistes i converses; "Coses d'abantes", un calaix de sastre, un aiguabarreig d'història i patrimoni; "Pensaments", la darrera part, dedicada a la prosa, a la reflexió, al paisatge. Les primeres planes seran, això sí, per a la il·lustració de Marta Puig, i recuperem l'apartat "Consideracions de frontera" –de caire literari, irònic, a vegades foteta, sobre els confins d'aquests pobles–, escrit per Eloi Sánchez i Telm Terradas.

En el dossier central, hi presentem dones cantants. Fins no fa gaire, les dones no tenien ni veu ni vot. I encara queda camp, i molt, per córrer i aconseguir la igualtat d'oportunitats. Per això és un fenomen extraordinari que tantes dones joves de casa nostra hagin començat a crear: que cantin, que facin sentir la seva veu, que pugin a l'escenari. "La llera cultural de les nostres viles no està precisament eixuta", van escriure, en el primer número de la revista, els redactors d'aleshores. I és que totes les cantants s'han donat a conèixer en els circuits locals: al Terrat de Celrà, a la Terrassa de Sant Martí, als Vermuts Musicals del Jovent de Bordils... Cal posar en valor l'embranchida dels joves que han impulsat aquests espais i festivals. També cal destacar, en parlem en tres articles, l'activisme cultural dels joves que retornen a la masoveria, com en el cas del Projecte Brigel de Juià, i de dues associacions: la Pioixa de Bordils i els Amics de Cervià Antic.

La Llera vol donar veu i, alhora, promoure un cert activisme cultural. Estem de celebració perquè, dels escrits del poeta Francesc Prat a la secció de "Pensaments", n'ha sortit un llibre: *Vell país natal*, d'Editorial Gavarres. Volem ser, ras i curt, més que una revista molt ben feta. Per això, agraïm la confiança de tots els ajuntaments i el compromís de les persones que documenten i deixen escrites les històries dels nostres pobles perquè puguin romandre en el temps.

MARTA PUIG PARNAU

Pòsit

Al cap d'uns dies de ser allà, quieta, es tornava transparent, i al fons s'hi feia una pols rogenca. Només amb un xarbot, aquells puntets vermells es barrejaven amb tot, flotant, en suspensió.

Quedava tèrbola. Les parets se li esfondraven i el temps se la menjava.

Lavi a la font Picant de Madremanya, 1932

ELOI SÀNCHEZ I TELM TERRADAS

El tren

No n'havien tingut mai cap necessitat, abans, de la murga del rellotge. Mai. Perquè no existia el tren. Ni tan sols no el posseïen com a idea. I llavors, viatjar d'aquí a allà era una cosa tan lenta, i desballestada, i casual, que de tota manera el temps s'hi perdia sense que ningú somiés oposar-hi resistència. Resistien un parell de discriminacions generals –l'alba, la posta–, tota la resta eren moments confusos en una única gran massa d'instant. Tard o d'hora s'arribava, això era tot.

Alessandro Baricco, *Terres de vidre*, 1991

28 d'octubre, 1877

Fa setmanes que dormo malament. Des del dia en què ho vaig saber. Quan em van dir que seria jo l'encarregat d'inaugurar la línia, em va agafar una tremolor de cames idèntica a la que vaig sentir el dia que em van donar la feina. Aquesta nit, torna-hi, no he pogut aclucar els ulls pensant en aquest primer viatge en què vaig carregat d'enginyers, periodistes i personalitats. Però no tinc gens ni mica de son, aquests viatges especials no ho permeten. El tros de Barcelona a Girona se m'ha fet una mica llarg, ja me'l conec. Però he notat com el xerroteig dels passatgers ha anat augmentant a mesura que ens hem acostat a Girona, l'última estació coneguda pel tren. Allà se'ns han fet tots els honors, l'alcalde de la ciutat s'ha sumat a la comitiva i després hem salpat cap a la terra nova, cap al món desconegut en direcció a Figueres. Estacions noves, llocs que des d'avui mai més dependran del transport animal. Fa deu minuts que hem sortit de la ciutat que avui celebra la connexió ferroviària i demà celebra Sant Narcís. Aquí el pas es fa estret; per la dreta se m'acosten les muntanyes d'aquest congost espès i per l'esquerra el riu Ter m'acorrala a poc a poc. A la llunyania veig el primer poble on pararem: Celrà. És estrany pensar que soc la primera persona que llisca per aquests rails, si deixem de banda els viatges sense passatgers i de maniobres que fa mesos que preparen aquest gran dia. El que porto jo són els primers passatgers autèntics que fan vibrar les vies. Ai, el soroll del ferro nou acabat d'instalar sempre és més fort i més agut. Igual que el primer dia que t'emproves uns mitjons, poder estrenar vies és el millor de ser maquinista.

L'has pensat mai, però, el començament perpetu? Un inici sempre nou què en té, de valor, de penitència i què de penyores, i tots els matins del món amaguen anhels anàlegs? Els secrets captiven pel seu estancament, no hi ha cap vici que hagi fulgurat en una hora. Un no va decidir aixecar-se i marcar al calendari el dia que va començar a odiar. En l'odi, l'enveja, l'amor i la pena desafiem el temps, i ens pensem fer-nos-el a mida com un vestit força balder que, passats uns quants embats, ens descobrim als peus fet un manyoc. A l'albada hi ha la fosca i potser un blau en una franja que ens va prometent els ocres, i els primers freds que ens ericen en les hores petites, i un fluorescent fent pampallugues a totes les estacions del món, en les estones més grises. Aquí dempeus, com un secret simpàtic: una nova matinada, una andana, un viatger i la mateixa espera de sempre, però actualitzada en llambregades intermitents a una pantalla que promet nous missatges des d'un més enllà virtual i incert. Quant deu faltar perquè arribi el primer tren?

Jo tinc una estació favorita des de poc temps després de començar a treballar a la Compañía de Ferrocarriles de Tarragona a Barcelona y Francia. No penso dir quina és. No l'hi dic a ningú. La meua estació favorita és alta, té la teulada decorada amb unes formes de flors i un petit porxo a l'entrada on els vells i les velles es tapen del sol quan fa massa calor. Al seu costat, què voleu que us digui?, això que han fet a Celrà em sembla un graner per al bestiar. Sí, té un moll de mercaderies gran. I l'estació té una teulada llarga per fer ombra, però no hi veig gràcia. Una estació no ha de ser mai un edifici pràctic, sinó que ha de servir com a celebració del progrés. Mireu, si no, quins finestrals arrodonits i senyoriais que van fer a les estacions de Fornells o Riudellots, que són plenes d'ornaments i colors vius. I d'allò ja en fa més de quinze anys!

La remor de l'envelat se m'acosta encara per algun atzar del vent. Una vegada més, una nova matinada, en una estació qualsevol. Després d'unes trucades, d'esperar que algú trigui més del compte a preparar-se, de baixar al súper a comprar pizzes i paquets de sis (de sis què?), d'entrar de bracet a la pista, de passejar mirades per la línia de tres (perquè en realitat és un coi de pavelló municipal); després de bescanviar els bitllets per tiquets i els tiquets per combinats, i quan ja has acabat extraviant l'esma de sentir cada vegada les mateixes cançons i de veure les mateixes cares referint-nos-hi amb antics apel·latius, després d'aferrar-te a aquests mateixos rostres amb promeses de canvi i de demanar-te que aquestes –aquestes també no, sisplau!– no hagin finit en aquest ball d'un cop a l'any per Festa Major, després... un claudica de bo i de veres. A l'andana i amb els budells buits, ho deixem estar, com passa amb totes les matinades del món, on sempre s'hi perd alguna cosa, abans que el sol en guanyi d'altres.

Escupo una fumada, arrencant de Celrà, que deixa la multitud engegada pel núvol blanc. No els fa res: els vilatans segueixen saludant amb la mà i brandant les gorres. Després d'aquest petit tram recte, arribarem a una parada que, pel nom, li tinc mania: Bordils-Juià. Quin misteri s'amaga darrere d'aquesta aliança de pobles? M'ho han explicat: l'estació cau justament en terra de frontera. Ja l'hem feta bona. Si baixo de la màquina per la banda dreta, soc a Juià, encara que el poble i l'església queden lluny, ni els veus. Però si baixo per l'esquerra, em trobo enmig de la vila de Bordils, a tocar de la carretera que enfila cap a Palamós. Al meu entendre, la gent vol mirar per la finestra del vagó i veure un cartell que digui –posem per cas– "Hostalric". Molt bé, fantàstic, doncs som a Hostalric, tot

aclarit. En canvi, aquests tripijocs amb els noms de les estacions només faran que escampar mala maror entre els veïns dels dos municipis: "L'estació és nostra!", "I ara! És nostra!". I, de retruc, qui en sortirà escaldat serà el ferrocarril, que agafarà mala premsa. La gent, del tren, n'espera concreció, certesa, precisió. Només espero que com a mínim s'hagin posat d'acord per saber quin dels dos pobles regarà aquests geranis.

La novetat és un verí excitant, deia Valéry. I quan ja hem pouat prou a la memòria se'ns presenta la necessitat d'augmentar la dosi d'aquesta cicuta reconfortant: hi ha una maduresa estranya –o una única veritat– en sentir-se atret per la novetat de les coses efímeres. Envellir és l'autèntic començar. En les nits com aquestes, on perdem alguna certesa i dels parracs en bastim mínims, demano a crits un tren sense passatgers, que vingui d'algun lloc aliè, d'un espai sense temps, per emportar-se'm –si ho vol– i recomençar amb un altre nom, però –això sí– sota un aspecte semblant, vivint –sisplau, que se'm concedeixi també– en un poble amb una estació com aquesta.

Aquí no hi ha fàbriques, només camps. I encara som lluny de la costa de l'Empordà i dels seus pobles de pescadors i d'indústria surera. Aquí al mig, fins fa quatre dies, res semblava justificar la pròxima estació. Però bé, igual que expliquen que Madrid no era més que un camp de llebres durant els temps romans, ja podria ser que Flaçà acabés tenint el monopoli ferroviari de la zona. Resulta que fa només alguns mesos va sortir d'aquí la primera locomotora del Tramvia del Bajo Ampurdán en direcció a Palamós. Per tant, els flaçanencs ja han presenciat abans aquest miracle, així que no espero gaire xerinola quan arribem a l'estació.

Però ara ja sembla que arriba i cal preparar-se, armar-se de valor encara que sigui per posar un peu després de l'altre per salvar la distància entre l'andana i la màquina: pujar al tren. Espetega de lluny i m'ofèn tanta vida. Puntual: el primer tren, uns solcs concrets en un horari penjat al vestíbul, un mòbil il·luminant-se que em recorda que els dígits han encertat l'instant, que és ell i no un altre, que cada cop més i més a la vora, amb el seu soroll d'antiga joguina esquerdada prometent futurs idèntics, transportant destins intercanviables, fa via.

Com a mínim l'alcalde, els dos o tres propietaris de botigues importants, el capellà i el mestre d'escola haurien de venir a rebre el tren. Així ho espero. I les seves famílies, és clar. Encara no soc prou a prop per veure qui ha vingut. Darrere d'aquella corba, allà al final.

Ja s'acosta. La remor que s'atansa comença a fer-se'm insuportable. Giro la vista, salten autèntiques guspies al llarg del filat. Tanco els ulls i em concentro a transformar aquest bruel barbàric en una coda coral d'aquesta nit atípica. He decidit no obrir-los més fins a tenir la porta al davant.

Jo no vull ser fatalista, però una línia que va fins a Palamós i torna no té res a fer en aquests temps. L'empresa que val la pena és aquella que uneix països sencers. Com aquesta, que acabarà arribant a França i unint-se a la xarxa internacional.

Encara no ha guanyat el revolt, no he deixat que el vegin prou bé aquests meus ulls transformats..., encara podria ser un monstre.

Ja veig l'andana. Hi ha algú que no m'esperava.

Ara ja xerriquen els frens, i amb ells una fortor de fuel, una escalfor punyent em frega de cap a cap la cara quan la locomotora passa rabent.

I torna la meva tremolor de cames.

Però el tren no s'atura. Obro els ulls arrapant-me a un silenci que no fa preguntes. Passa el vent retornant-me a la cara aquelles fuetades de sempre, descobrint-me que l'espera també era una il·lusió. Sento a prop un retruc llunyà. El bosc s'ha empeltat de tècnica: són els arbres que caminen ~

Un tren de la línia de Figueres el 1879

AVUI EN DIA

16
Retorn a
la masoveria

24
Llarga vida als
ateneus populars

32
Cervià de Ter vol tornar
a sortir als mapes

PAULA ROS Fotografia
Martí Navarro Molina

Retorn a la masoveria

El projecte Brigel de Juià: una altra manera de viure, accedir a l'habitatge en comunitat i recuperar el patrimoni dels masos

El projecte de Mas Brigel el conformen actualment cinc joves: l'Alessandro, la Gala, en Marc, en Pau i en Henry, que tenen vint anys i estudien o bé treballen. Consisteix en la masoveria i la restauració i rehabilitació d'un mas que es troba al poble de Juià, respectant l'edifici i les tècniques fetes servir antigament. És una solució per resoldre la necessitat i les ganes de seguir vivint al poble, essent jove, i alhora reivindicar i posar en valor el patrimoni històric.

Només baixar del cotxe, un divendres d'octubre a quarts de quatre de la tarda, em sorprèn i paro atenció al silenci de Juià. No ho dic en va,

més tard en parlem al Mas Brigel amb la Gala, de la tranquil·litat i el silenci del poble. Enfilo el carrer que passa per davant de l'església de Sant Pere de Juià i, pocs metres més enllà, ja hi trobo el portal ben obert, de bat a bat, igual que la porta d'entrada del Mas Brigel.

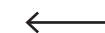
Sense tocar cap timbre, m'endinso al pati i sembla que m'hagin sentit, perquè la Gala ja surt a saludar. De fons, la resta de companys, que acaben de dinar. Abans d'asseure'ns a parlar, m'ensenya la casa, la millor manera de saber de què parlem i de posar-nos en situació. Des de l'entrada de la planta baixa, on seiem més tard a parlar,

s'accedeix a unes antigues corts i a una sala prou gran que han convertit en sala d'estar i menjador. Ben a prop, la cuina, presidida per una gran i antiga llar de foc oberta amb un forn de pedra que volen arreglar i pavimentar. A la planta baixa hi ha altres estances que, de moment, serveixen per emmagatzemar eines, materials, mobles i altres elements que han guardat de la casa. Per accedir a dalt, una escala de cargol que sorprèn trobar dins una masia i que recorda les escales d'una església, per exemple, o d'una torre. En arribar a dalt, "la sala blava" restaurada amb blauet, calç i pigment blau, característic de molts masos i cases antigues. En aquesta planta hi ha totes les habitacions i l'accés a les dues terrasses, una que dona al poble i l'altra des d'on es pot veure el pati i, per descomptat, les Gavarres de ben a prop. La tercera planta, a la qual també s'arriba per les escales de cargol, l'estan reformant i no li han donat cap ús, de moment.

De racons i detalls especials, se n'hi poden trobar molts, al mas, però quan hi van entrar per començar a treballar encara no estaven al descobert. Va ser entre l'abril i el maig del 2021 que els cinc joves hi van entrar per arremangar-se i posar-se a fer feina. "Quan vam arribar, les estances estaven totes plenes de pols, de mobles, fins i tot d'esquelets d'animals, i bé, era una ruïna. Però estructuralment estava bé, de moment no ha caigut", diu la Gala. Des de llavors, han estat tot l'estiu dedicant-hi hores i ara, des del setembre, més o menys, ja hi viuen.

L'Alessandro al Mas Brigel

EL PERQUÈ DEL PROJECTE

Trobar una casa amb les característiques que ells buscaven no era senzill. Però gràcies a l'interès per les masies de l'Alessandro, que coneix molt l'entorn en aquest sentit, el boca-orella i anar preguntant a través d'amics i familiars van trobar la persona propietària d'aquesta masia, després de passar-hi un dia per davant i dir-se: "Per què no?", "Trucàvem, preguntàvem, explicàvem en què consistia la masoveria..., fins que un dia ens van respondre que potser sí que els interessava", fa la Gala. La majoria d'ells són d'aquesta zona, de la llera del Ter, i, a banda de ser una zona que es coneixien molt, la idea era, per a l'Alessandro, "trobar un lloc que poguéssim recuperar i donar-li vida", a més que, com assanyala la Gala, "era important que fos a prop de Girona, així com poder estar junts amb els amics".

La Gala, i la resta també, té clar que van embrancar-se en aquest projecte i d'aquesta manera per la filosofia de vida de l'Alessandro: "La resta, en conèixer-lo, vam veure que hi entràvem, dins aquesta manera de fer i de veure-ho." El projecte no només surt d'aquesta manera de veure el món, sinó "també de la necessitat d'independitzar-se i buscar una altra manera de fer-ho". La Gala afegeix: "Tota la vida hem viscut a poble i entrar a la ciutat no et crida, potser necessites aquest espai de tranquil·litat", a banda dels espais petits i poc assequibles que comentem que proporciona una ciutat com Girona.

Més enllà de poder trobar una altra manera de viure, a través de la masoveria i la comunitat en aquest cas, el projecte també té una part molt important pel que fa al patrimoni. Segons l'Alessandro: "Fem que la restauració d'aquest habitatge sigui respectuosa amb l'espai, el mas, i la seva història." El projecte surt de voler unir i donar resposta a dos problemes, doncs: "Trobar un model de contracte que sigui rendible tant per al despoblament rural, masos i patrimoni que es perd, com també per resoldre la problemàtica dels joves que no podem accedir a l'habitatge."

RESTAURACIÓ I PATRIMONI

La idea, doncs, no és només rehabilitar el mas, que data del 1643, sinó que ho volen fer pensant en com era abans. Segons la Gala: "Precisament ho volem fer així per respectar la casa, per no transformar-la en alguna cosa que no és. Per mantenir la seva essència." Aprofitant els coneixements de l'Alessandro, així com el seu interès per estudiar les masies i la seva estètica, que li ve de família, ja que els seus pares tenen un estudi d'arquitectura (Awarchitects), han pogut posar en pràctica idees que tenia. Per a ell: "El patrimoni històric s'ha de respectar. Una casa històrica és un conjunt i molt sovint el que fan és salvar uns elements i fer tota la resta nova, i això no és una restauració, és una aberració. La restauració històrica ha de conservar tot el teixit i els elements íntegres, si no, perd el sentit. La visió de conjunt d'una restauració no és gaire comuna de triar, sobretot en aquesta zona."

Alguns exemples que posen en parlar d'aquesta restauració són les pedres que solen envoltar les portes: "Avui en dia se solen pintar ressequint-les, però antigament o es pintaven totes o s'hi feia una línia recta." Ells ho han fet d'aquesta última manera en alguna porta. També el fet de deixar la pedra vista, cosa que generalment només se solia trobar als estables (i no sempre). I, per últim, les façanes: "Que normalment també anaven arrebossades, el que passa és que amb el temps l'arrebossat ha caigut i no s'ha tornat a fer. O també hi ha façanes que s'han deixat a pedra vista perquè eren defensives o bé perquè no hi havia diners per acabar-les." Al Mas Brigel, la façana "segurament tenia una capa de remolinat molt lleuger que deixava destapades pedres més grosses, cobria juntes i les pedres una mica per sobre. Però ha anat caient perquè és molt difícil que una torre del segle XIII o XIV conservi un arrebossat així en una zona de tramuntana i pluges". En aquest cas, mantindran les façanes tal com estan: "Considero important conservar la patina del pas del temps, que és una cosa que es tendeix a eliminar, a rentar les pedres. I justament li fa perdre bastant el valor històric."

Ho fan a partir de tècniques i materials més tradicionals. Per exemple, a la sala blava han fet servir el pigment (blauet) barrejat amb calç i aigua: "No ens ha costat gaire trobar aquests materials ni els que necessitem per restaurar la casa d'aquesta manera." També, en una de les habitacions, hi han fet unes sanefes a la paret de l'estil d'altres masies de la zona. I també han arreglat els terres, sostres i tancaments. Així, res desentona, gairebé ni els mobles que hi estan posant (tots reutilitzats), tot procura estar en sintonia i respectar el mas.

Cuina del Mas Brigel ↑

ORGANITZACIÓ I FUTURS PROJECTES

Quan parlem de com s'organitzen, reconeixen que "més aviat no ens organitzem gaire, improvisem", comenta la Gala. Però sí que fan reunions de tant en tant per fer llistats de prioritats i tasques a fer i possibles dies per fer-les. A l'estiu hi van poder dedicar més temps, tot i que, com ara,

sempre depèn dels horaris i de si treballen o no: "A més, de coneixements sobre les obres no tots tenim els mateixos, i qui en té més és l'Alessandro, que ja té experiència. En alguns moments necessitàvem la seva ajuda perquè ens ho expliqués: el material, les tècniques, què s'ha de tenir en compte..." Cadascú hi aporta els seus coneixements i experiències, doncs. En Marc, per exemple, treballa de jardiner i és l'encarregat de l'exterior. L'Alessandro reflexiona: "Tirar enda-

vant un projecte com aquest sol és impensable. El que volia també és trobar una solució que fos possible, i ho hem aconseguit gràcies a la comunitat. Perquè la vida en comunitat per als joves és gairebé essencial, si no ho fas així és impossible. Tant per a un lloguer d'un pis d'estudiants com per a un projecte com aquest." Però fer-ho i tirar-ho endavant a través de la masoveria no és senzill, i segurament menys per a joves: "És un tipus de contracte eficaç per a les dues bandes, però calen també algunes plataformes que puguin dedicar-s'hi i ajudar en aquest procés. Si no, és complicat que els joves trobin masies i sobretot que els propietaris es refiïn d'ells si no tenen unes garanties." En aquest sentit, l'Alessandro explica que pot ser que els joves o les persones que vulguin fer de masoveres no tinguin els coneixements bàsics d'arquitectura, estructures o manufactures per restaurar els masos, fet que no dona seguretat a les persones propietàries per cedir els masos, a part que aquestes últimes no volen que es faci malbé la part de patrimoni històric de les cases.

Per a aquesta dificultat, hi veuen una possible solució que ja han començat a treure a la llum: Masiaire. Un projecte que fan néixer conjuntament amb Marta Lloret (divulgadora del patrimoni rural) i la Fundació Mas i Terra. Té l'objectiu d'ajudar a fer els tràmits i alhora promoure aquesta manera de viure i restaurar masos. L'Alessandro reconeix la sort que té que els seus pares li hagin transmès la passió per l'arquitectura i la restauració, així com els coneixements, però posa en valor també el que els seus companys del projecte Brigel ara poden transmetre a altres possibles masovers i restauradors. Aquesta última idea l'han compartit ja a través de les xarxes socials, a Instagram (@projecte_brigel), com també ho fan amb altres moments i parts del projecte que hi van explicant. Gràcies a això, el projecte s'ha fet visible, i també s'hi sumen les visites recents de diferents mitjans de comunicació. És un ressò que valoren positivament, els ajuda a difondre el projecte, i també posen en valor "l'interès que tenen altres persones de Catalunya en projectes com aquest, altres

oportunitats de masies que podrien restaurar-se. I nosaltres tenim ganes d'ajudar en aquest sentit".

Tenen un contracte de sis anys com a masovers, però, tot i que van fent llistats de coses que cal arreglar a la casa, no han parlat de què pot passar quan passi aquest temps. De moment s'han dedicat a restaurar els ambients que ara habiten. Un cop ho tinguin acabat, seguiran amb altres espais que no fan servir tant (la planta de dalt de tot, els espais exteriors, annexos...) i també milloraran treballs que ja han fet: "Ara hem fet l'estructura base per després poder-hi treballar a sobre i viure-hi." També els agradaria recuperar una bassa i el sistema de canalització que ja existia a la casa: des dels teulats, l'aigua es feia arribar a la bassa i a altres dipòsits petits per així aprofitar la pluja. Evidentment, sempre hi pot haver entrebancs, però fins ara "les traves van ser trobar la casa, el que ens ha anat sortint han estat petites coses", ja que abans d'entrar-hi hi van fer un estudi i semblava que estructuralment estava tot bé. Ara bé, "aquestes cases són una capsa de sorpreses", diu l'Alessandro mentre tots riem.

Estan molt agraïts pel suport rebut, no només per les xarxes socials i els mitjans de comunicació, sinó també per part de familiars, amics i veïns. Com explica la Gala: "No hem tingut cap donació econòmica de ningú, de moment, però cops de mà sí, que moltes vegades és el més important." El pressupost del qual van partir era mínim, així que han buscat la manera de tirar-ho endavant "restringint material, no abusant-ne i buscant altres maneres".

Van sonant les hores, els quarts, al campanar de Juià mentre anem parlant. Van trencant el silenci al poble. I, abans de tornar a fer un tomb per la casa i marxar, els pregunto què els agradaria que s'expliqués d'ells, del projecte. Els ha agradat que se'ls vulgui escoltar i em quedo amb la resposta de l'Alessandro, que diu que "creu en la seva filosofia de vida", i també amb la de la Gala, que explica com participar en aquest projecte l'ha fet apropar-se de nou a l'entorn: "Em fa estar molt a gust amb el lloc on visc i alhora posar-lo en valor. Conèixer la natura, el que et dona i també la gent, què et poden aportar i què els pots aportar tu" ☺

MAR MASFARRÉ Fotografia
Aniol Simon Surià

Llarga vida als ateneus populars

L'Ateneu Popular La Pioixa de Bordils celebra el 21è aniversari. Parlem amb militants històrics i amb els que encara hi treballen de manera activa per poder teixir una imatge fidel de la història d'aquest espai de reivindicació política, social i cultural.

Ubicat al poble de Bordils, l'Ateneu Popular La Pioixa va néixer l'any 2000 i és l'únic espai de la llera del Ter que forma part des de mitjan any 2009 de la Xarxa de Casals i Ateneus dels Països Catalans. La Pioixa, o La Pio, com la gent la coneix, deu el seu nom a l'eina agrícola que serveix per remoure la terra, en forma de punta per la part de dalt i un tall horitzontal i estret per la

banda contrària: l'homenatge a la terra i als orígens en un poble de tradicions agrícoles estava servit des que va néixer.

Dues dècades després de la seva obertura, toca parar per parlar-ne. En un moment de xifres devastadores, de criminalització del jovent i de distàncies imposades, que bé poder parlar d'espais de trobada!

NAIXEMENT

Albert Serrats, militant durant els anys 2000-2011

L'Albert Serrats, un dels militants fundadors de l'espai, és la persona amb qui has de parlar si vols saber alguna cosa relacionada amb La Pioixa. La seva mirada crítica i honesta i el seu discurs políticament compromès i actiu et fan entendre amb rapidesa per què un ateneu d'un poble tan petit ha pogut tenir unes arrels tan sòlides.

L'Albert ens explica que els inicis de l'Ateneu estan absolutament marcats per la necessitat de posar fi al dèficit històric pel que fa a infraestructures destinades a joves que arrossegaven el poble de Bordils i la majoria de municipis de la llera del Ter al principi del segle XXI. L'objectiu embrionari del naixement d'aquest espai, que en un primer moment es concebia com un casal de joves, va ser senzillament dotar d'un punt de trobada els joves del poble de Bordils. L'Ajuntament d'aquest municipi va cedir als joves l'espai situat darrere la Pista Vella perquè hi poguessin organitzar actes, i durant aquests primers anys de vida en què La Pioixa era considerada un local de joves aquest espai estava gestionat per les persones majors d'edat de l'entitat Jovent de Bordils.

Progressivament, però, aquell casal que havia nascut d'una necessitat molt concreta va ser conscient de la importància de poder determinar la seva identitat, sobrepassar l'ideari d'un local de joves i construir un espai de caràcter clarament popular i amb uns objectius clars: l'alliberament nacional i social dels Països Catalans. Així va ser com La Pioixa va passar de ser un casal de joves a ser un casal popular de joves —independentista i d'esquerres—, i va esdevenir alhora una entitat més del poble. En paraules de l'Albert, "ens resistiem a acceptar que l'únic destí possible per al jovent fos l'oci i el consum. Per a nosaltres ser jove havia de ser sinònim de diversió, però també d'inconformisme. Volíem aportar el nostre granet de sorra per fomentar un jovent crític i no alienable a la llera del Ter". I així, gràcies a la mirada clara i ferma de persones

com l'Albert, La Pioixa es va anar convertint en un dels casals populars de joves que afloraven en aquell moment arreu dels Països Catalans.

Anys després de la decisió de transformar el casal de joves en casal popular, la desena de militants que en aquell moment formaven part de l'Ateneu van decidir iniciar un procés de reflexió i van optar per deixar de ser un casal de joves i convertir-se en un ateneu popular, i van donar així un nou impuls a un model associatiu que s'estava esgotant. En fer-ho, pensaven que obrien La Pioixa a altres sectors de la població, a altres franges d'edat i a persones del conjunt de la llera del Ter i que alhora potenciarien l'activitat pròpia d'un ateneu popular.

EN CONSTRUCCIÓ

Albert Torras, militant durant els anys 2000-2010

A l'Albert Torras se li nota a la veu l'amor que té cap a La Pioixa. Riu mentre explica anècdotes i és impossible no detectar-hi un cert punt de nostàlgia. Ell va ser, també, una de les deu persones que van obrir l'Ateneu. El compromís que demostra encara a dia d'avui explica per què aquest projecte continua dempeus 21 anys després.

L'Albert relata que durant els deu primers anys de vida de La Pioixa hi va haver una important eferescència pel que fa a l'organització d'actes i activitats de caire popular, reivindicatiu i festiu. S'organitzaven botifarrades contra la Hispanitat, calçotades antirepressives, presentacions de revistes i llibres, dinars solidaris, festes i concerts (amb Cesk Freixas tocant sobre un remolc, Habeas Corpus, KOP, Obrint Pas i Feliu Ventura, entre d'altres), xerrades que permetien visibilitzar lluites socials i nacionals (amb Sebastià Salellas, Julià de Jòdar, Juanra i Pep Riera...), per donar així suport a múltiples lluites i fer visible que el compromís i la militància política i social eren possibles també des de pobles petits.

Bordils es va situar en el mapa de la música alternativa quan Banda Bassotti, un grup italià

de ska-punk, va ser convidat a La Pioixa després d'una temporada de retir professional. Més de 2.000 persones van assistir al concert —en el qual actuaven també Doctor Calypso, Obrint Pas i Eskarnio— i van superar en nombre els habitants que en aquell moment tenia Bordils. Gent d'arreu dels Països Catalans va mobilitzar-se per assistir al concert, que va ser un èxit.

L'any 2007, dos membres de l'Ateneu Popular La Pioixa van ser encausats per l'Audiència Nacional junt amb 21 persones més per un delictes d'injúries a la corona com a resposta repressiva per cremar les fotografies de l'antic monarca.

La Pioixa, que en aquell moment era l'única organització juvenil política i social de l'esquerra independentista de la llera del Ter, va encapçalar el moviment de solidaritat al qual es van sumar la població i les entitats de Bordils i el Gironès i que va generar sinergies de cooperació antirepressiva que encara persisteixen a dia d'avui.

Trobada d'exmilitants de La Pioixa durant el setembre de 2021

FER-SE GRAN

Estel Jou, militant durant els anys 2010-2014

L'Estel Jou no milita a La Pioixa des de l'any 2014, però el seu compromís perdura al llarg dels anys i són rares les ocasions en què no participa en els actes que organitza l'Ateneu. Ella sempre hi és.

L'Estel va esdevenir el relleu natural dels fundadors de La Pioixa. Va passar a formar-ne part no només amb una alta formació i consciència política i nacional, sinó també amb l'experiència que li donava haver militat en ateneus barcelonins —com l'Ateneu Octubre, situat al barri del Poblenou— i en múltiples espais de lluita i reivindicació social i popular. Per a ella, La Pioixa va ser sempre un pol important en la dinàmica juvenil del poble, un espai de militància on es treballaven de manera coherent aspectes que considerava que eren importants per assolir una vida digna: la lluita per l'alliberament nacional i de classe.

Gràcies a persones com l'Estel, compromeses amb diferents espais polítics i acostumades a múltiples militàncies, l'Ateneu va poder consolidar-se com un espai de referència a les comarques gironines i fer-se visible en espais de lluita col·lectiva escampats arreu del territori.

Durant aquests anys, l'Ateneu va fer una aposta clara per la reivindicació dels drets dels treballadors i va organitzar formacions i actes de suport com el que es va realitzar durant la vaga laboral a Panrico. Es van fer múltiples actes per fomentar, alhora, la cultura local i popular; com a accions més significatives es van organitzar tres edicions del Festival Doctor Rustic, on es feia una crida a grups novells del territori per presentar el seu talent, la qual cosa en permetia i fomentava la visibilitat.

Dinar popular a l'Ateneu la Pioixa de Bordils durant el setembre del 2021

AVUI

Robert Roig, militant des de l'any 2010 fins a l'actualitat

En Robert Roig fa d'enllaç entre diferents etapes de La Pioixa i és el recordatori —constant i necessari— del sentit d'aquest projecte. Pal de pallar de l'organització actual, ell sap que, encara que a vegades siguin pocs a les assemblees dels diumenges, continua sent necessari mantenir el compromís i conservar un espai de lluita com l'Ateneu.

En Robert ens explica que aquests darrers anys La Pioixa ha fet un esforç important per construir una xarxa sòlida de relacions amb entitats del territori vinculades al moviment de l'esquerra independentista, i s'ha involucrat de manera molt activa en espais de participació ciutadana municipal (com el Consell del Poble) i gironina (com el moviment BDS en defensa del poble palestí i organitzacions en suport als represaliats, entre d'altres).

Durant aquesta darrera dècada s'ha reforçat, així mateix, el sentit assembleari de l'Ateneu, no només incentivant i possibilitant la presa de decisions compartida entre els militants, sinó també creant dinàmiques de reivindicació i lluita en què les persones puguin manifestar-se de manera lliure i oberta. En aquest sentit, durant els darrers dos anys La Pioixa ha organitzat múltiples debats en el marc d'un espai de pensament crític que han girat entorn de qüestions com el feminisme, l'ecologisme, la lluita social i nacional i la millora de les condicions laborals, i hi han participat com a convidats diferents entitats i personalitats del territori català.

Així mateix, s'ha fet una aposta clara pel manteniment del local que acull els vespres de divendres i dissabte el jovent de la llera del Ter i els permet un espai de trobada anticapitalista, independentista i feminista.

L'Albert Serrats explicava que "La Pioixa és una d'aquelles coses, com el Jovent o l'Handbol (i tant més entitats!), que fan que Bordils sigui encara un poble i no només un lloc de residència com han esdevingut molts altres municipis de l'entorn de Girona". Amb aquesta intenció treballen, ens diu en Robert, els militants en l'actualitat.

MIRADA AL FUTUR

Marcel Busquets, militant des de l'any 2021

Tota la gent que ha format part de La Pioixa comparteix un neguit principal: la falta de relleu generacional, qüestió d'altra banda ben normal si es tenen en compte les característiques demogràfiques d'un poble petit com Bordils i els canvis vitals propis associats a la gent jove que normalment forma part d'aquesta entitat.

Malgrat tota la incertesa que aquest fet pot comportar, a vegades a l'Ateneu hi arriba gent com en Marcel Busquets i tot plegat sembla que faci menys por, perquè és evident que amb persones com ell aquest espai quedarà en bones mans. Ell, en Marcel, no hi és només per organitzar saraus —tot i que potser va conèixer La Pioixa per això—, sinó perquè sap que aquestes organitzacions són una manera de vehicular tanta injustícia i poder sortir-se'n.

La vigència de moltes de les lluites de llavors és un recordatori de tot el que queda encara per construir i de com de necessaris continuen sent aquests espais; un recordatori que l'Ateneu persisteix perquè les raons persisteixen.

I és que no deixa de ser un èxit que, 21 anys després, la llavor que van plantar a Bordils persones com l'Albert, la Coralí, en Jordi, en Martí i en Xevi es mantingui així de viva, així de fidel i així de tossuda 🖐️

Interior del local de La Pioixa, ubicat al costat de la Pista Vella ↑

"Volíem aportar el nostre granet de sorra per fomentar un jovent crític a la llera del Ter"

— Albert Serrats

GERARD OLIVER Fotografia
Jesús Potrony

Cervià de Ter vol tornar a sortir als mapes

Dos mil anys d'història en un quilòmetre quadrat

L'any 1852 es va descobrir a la localitat italiana de Vicarello, a prop de Roma, el que es considera el major tresor de l'antiguitat trobat mai en territori romà. Entre els milers de monedes, vaixelles i objectes valuosos que hi havia sota les restes d'un temple dedicat a Apol·lo, van aparèixer quatre vasos de plata amb inscripcions gravades al contorn. Les inscripcions feien referència a les vil·les i ciutats per on passava la Via Augusta al llarg dels

seus 2.800 quilòmetres, des de Cadis fins a Roma, i la distància que hi havia entre elles, indicada en milles romanes. Una mena de "mapa de carreteres" que devia ser molt útil per als viatgers que feien aquesta mítica via de l'arc mediterrani.

Un dels noms que hi apareix gravat és Cinniana, topònim que fa referència a la Mansio Cinniana, una antiga vil·la romana que es trobava a mig camí entre Gerunda (Girona) i Juncaria (prop de l'actual

Figueres) i que els historiadors i arqueòlegs coincideixen a situar de manera força precisa al lloc on actualment hi ha el poble de Cervià de Ter.

La descoberta, l'any 1984, d'una gran vil·la romana –amb termes incloses– al costat del monestir de Santa Maria de Cervià, en ple centre del poble, i la troballa posterior de la necròpoli del veïnat de Raset, així com la presència d'uns forns de calç i d'un pont romà a la zona occidental del poble, no fan

més que confirmar el que ja és una evidència: que els orígens del poble es remunten dos mil·lennis enrere, probablement en aquella antiga posta de canvi de cavalls al peu de la Via Augusta.

De fet, la riera de Cinyana constitueix encara avui el límit oriental del terme municipal de Cervià. Però si hi ha un document que demostra aquesta coincidència geogràfica és precisament un mapa, un dels pocs mapes antics que

Interior del monestir benedictí de Santa Maria de Cervià (s. XI) ↑

El Castell de Cervià, rehabilitat recentment i declarat Bé Cultural d'Interès Nacional

↓ Claustre del monestir

→ Detall d'un dels quatre vasos de plata localitzats a Vicarello (Roma) amb la inscripció "Cinniana" (s. II-III)

es conserven d'època romana: la coneguda Taula de Peutinger, del segle IV, en què es representen diversos territoris de l'imperi Romà, entre els quals la Tarraconense i la seva via principal, l'Augusta. En aquest cas, el topònim Cinniana apareix transmutat en la paraula Cerviana... És, sens dubte, la primera referència documentada que es coneix de Cervià, la primera vegada en la història que Cervià "apareix al mapa".

Els Amics de Cervià Antic enguany celebrem deu anys de vida. Som una associació petita, que té com a objectiu posar en valor i donar a conèixer el patrimoni històric del poble entre els nostres veïns i entre la gent del territori. Durant aquest temps, el centenar de socis que en formem part hem organitzat desenes d'actes, concerts, visites guiades, publicacions i accions de tota mena amb una finalitat molt clara: ajudar a "situar de nou Cervià de Ter al mapa", al mapa cultural de les comarques gironines.

Amb aquest article iniciem la nostra col·laboració amb la revista *La Llera del Ter*, una relació que és fruit de la determinació del consell de redacció, que ha apostat decididament per ampliar el ressò de la publicació i donar veu també a pobles del marge esquerre del riu, com Cervià de Ter.

A través dels nostres articles, volem convidar els lectors a descobrir el patrimoni de Cervià, ric però molt desconegut, i en especial el seu interessant conjunt medieval, al qual el cèlebre historiador J. Pella i Forgas, en la seva *Historia del Ampurdán* (1883), es referia amb aquestes senzilles paraules: "Cervià es el resumen de los tiempos feudales."

No anava errat. Cervià té encara avui un nucli emmurallat imponent, amb l'antic castell del segle XI que duu el nom del poble encimbellat, que avui llueix restaurat com a mirador i conjunt arqueològic. Un centre històric que destaca per l'harmonia i la continuïtat de la traça dels seus carrers, illes, places i edificis, però sobretot pel seu tresor arquitectònic més preuat: el monestir

benedictí de Santa Maria, fundat el 1053, l'església del qual és una autèntica joia del romànic.

Durant l'edat mitjana foren justament els castells i els monestirs els veritables centres de poder, cultura i coneixement; senyories laiques i religioses que regien i estructuraven la societat arreu d'Europa. Cervià de Ter té la singularitat i la fortuna de conservar dins el seu petit nucli urbà dos magnífics exemples d'aquest fet, testimonis que donen fe de l'existència d'una senyoria feudal de gran prestigi, que entre els segles XI i XIV va arribar a concentrar importants possessions a banda i banda del Ter, a les Gavarres, a l'Empordà i fins i tot a la Garrotxa i el Ripollès.

Aquest passat medieval ha conformat durant segles el nostre poble, i estem convençuts que pot aportar un valor afegit molt notable al territori. Representa un llegat històric que, ben gestionat, pot esdevenir un actiu cultural de primer ordre, un motor de dinamització econòmica i un atractiu més del nostre entorn rural, juntament amb l'encant natural del paisatge fluvial i agroforestal que tenen la majoria de pobles del baix Ter.

El 18 d'octubre de 2018 el Govern de la Generalitat de Catalunya va declarar el nucli antic de Cervià de Ter

Conjunt Històric d'Interès Nacional, el rang de protecció més elevat que preveu la llei de patrimoni cultural al nostre país. Altres nuclis medievals del nostre entorn com Peratallada o Ullastret ja fa anys que gaudeixen d'aquesta categoria; són pobles amb caràcter, que desperten l'interès de molts visitants i on la història traspua pertot arreu.

Cervià té molt camí per recórrer encara..., molta feina per fer, però té el més important: les condicions i el potencial per transformar-se, com tants pobles han sabut fer. Té l'oportunitat d'aparèixer "definitivament al mapa", fer del seu passat un veritable revulsiu urbanístic i social i convertir-se en un referent cultural de les nostres comarques. En definitiva, té l'oportunitat que el patrimoni històric i artístic que concentra esdevingui una veritable garantia de futur per al poble

L'ESPIELL

Dones, pugem a l'escenari

amb fotografies de Martí Navarro Molina

“I per què nosaltres no?”, es pregunta l’Almodis Cebrià. Potser és casualitat o potser no, però tenir referents és important. Veure que dones joves pugem als escenaris obre noves possibilitats i estableix noves referents. Des de l'espiell ens fixem en les dones, joves, que han iniciat un projecte musical en solitari o acompanyades a la zona de la llera del Ter. Un repertori d'entrevistes que expliquen qui són aquelles veus que ens acompanyen als concerts i ens preguntem per què, just ara, hi ha tantes dones que han iniciat un projecte musical.

Tot sigui dit, una de les idees que ressona en aquest “Espell” és el fet de sentir-se insuficient dalt de l'escenari. Per què es diu “en el meu directe i faltava alguna cosa” i no més aviat “creia que era millor que m'acompanyés un altre instrument”? Quan deixarem de ser incompletes per omplir un escenari en solitari?

Mirem als escenaris de la llera del Ter de la mà de les seves cantants. Qui són? Per què canten? Què hi ha darrere la veu?

ÈLIA BORRÀS

Un EP calidoscòpic

Aina Serena presenta una proposta audiovisual creada amb el grup Ani in the Hall, en el qual també participa Jan Cabarrocas a la percussió

Para cuatro personajes y un niño (autoproduït, 2021) és el primer EP que presenta Ani in the Hall, un grup format per Aina Serena i Jan Cabarrocas. El projecte va néixer quan Serena feia segon de carrera, després d'escriure "Prólogo", la cançó "mare", segons defineix, que va servir d'estructura i d'inspiració per desenvolupar-ne la resta. Acompanyada del seu amic i ara també company de feina, Jan Cabarrocas, són un grup que hem pogut escoltar arreu de la llera del Ter i que va inaugurar la quarta edició d'El Terrat de Celrà (juliol 2021). "Per part del públic de la llera hi ha il·lusió que tu siguis allà, jo això ho agraeixo moltíssim", diu l'Aina. Segons explica la cantautora, la zona de la llera va molt bé per començar a tocar, ja que el públic són cares conegudes i a més la distribució és molt més fàcil que a Barcelona. "Aquí funciona tot amb el boca-orella", afegix, i diu que sí, que en els primers directes no paraven de cagar-la, però que si no hagués estat així no haurien fet res.

La llera del Ter també és l'escenari dels videoclips que acompanyen les cançons. Hi podem veure l'Illa dels Salzes o el terrat de la Fàbrica de Celrà. I és que aquest EP, que es pot escoltar i veure a través de YouTube, es pot definir, també, com un seguit de quadres musicats que ha escenificat Pep Omedes. "Jo

hi poso el meu granet de sorra i llavors demano als meus amics que hi posin el seu. Crec que en grup poden sortir coses molt guais, m'agrada que comparteixin amb mi el seu talent i, a més, així, treballar no perd la part lúdica."

Serena afirma que ara estan en un moment d'aturada de fer directes i vol aprofitar-ho per començar un nou projecte que de moment no té forma, però sí una idea: "Tinc moltes ganes d'escriure en català." I és que Serena explica que al principi escriure en català li feia molt de respecte, i aquest distanciament amb el canvi de llengua la va ajudar a deixar-se anar i crear.

Les lletres de les cançons són un seguit de capítols que et descobreixen personatges propis d'un món fantàstic i que són, segons explica la mateixa autora, "ridículs i incapaçs de comunicar-se amb l'entorn i els altres". Una posada en escena que desperta la imaginació i també la incomprensió del que hi està passant, mentre la melodia bressola aquest món calidoscòpic de dubtes i personatges tan inquietants com circenses que intenten pujar fins al cel amb una escala o acomoden un públic inexistent a l'antic local de la Penya Barceonista de Celrà ✍️

PERE MARTÍN

Llançar-se a l'escenari de la mà

L'Andrea Salgado, l'Almodis Cebrià i la Clara Ponsatí primer eren amigues i amb el temps, sense saber-ho, s'han convertit en un *trio* musical

L'Andrea Salgado (Celrà, 1998), l'Almodis Cebrià (Sant Joan de Mollet, 1998) i la Clara Ponsatí (Celrà, 1998) són tres amigues que des de ben petites han estat vinculades al món de la música. L'Andrea i la Clara van començar amb tan sols cinc anys a fer música, i l'Almodis ho va fer un any més tard, quan en tenia sis. Totes tres afirmen haver tingut la música com a acompanyament fins a dia d'avui.

L'Andrea considera haver tingut certa influència a casa seva, ja que el seu pare havia estat vinculat al món de la música, concretament tocava el piano. Segons ella, "la música ha estat sempre present" en la seva vida. Paral·lelament, l'Almodis ens explica que el seu germà va començar a fer música i que ella va decidir que també en volia fer. Primer va començar a l'Escola de Música del Gironès fent

el curs bàsic de guitarra clàssica, tot i que a priori volia fer guitarra elèctrica, i més endavant, després de cansar-se de la interpretació de partitures, va començar a la coral de l'institut. Segons l'Almodis, va ser una gran oportunitat, ja que van tenir l'oportunitat d'"aprendre a escoltar la gent". En l'actualitat, fora de l'escola formal, l'Almodis torna a fer classes de guitarra després de passar per una etapa que descriu com "introspectiva i d'experimentació emocional". Les tres han passat per diferents etapes en el món de la música; de fet, en algun moment o altre han tingut la necessitat de fer un petit descans en l'educació formal per després tornar-hi i seguir aprenent. L'Andrea, que també va estar un temps sense fer música acadèmicament, fa relativament poc va decidir començar a penjar vídeos a les xarxes socials i superar així moltes de les "barreres personals" i "conèixer persones vinculades al món de la música" que l'han ajudat molt i que han fet que totes tres, a dia d'avui, formin un trio musical.

I és que l'espurna del seu projecte va començar fa cosa de dos anys, quan les van convidar a tocar durant la inauguració del Parc Cors-Guinard de Celrà durant la Festa Major. La Clara afirma que, abans que un grup de música, eren amigues i que sovint ja quedaven "per fer música juntes", però que mai s'havien aturat a reflexionar sobre el projecte que tenien, més aviat, de cop, "ens hi vam trobar". El primer concert que van fer al Parc de Can Cors va ser "totalment improvisat". Segons ens expliquen, van quedar al matí, van fer una llista de cançons, les van assajar una mica i van fer el concert. Cert és que poca cosa més els fa falta, ja que la complicitat que desprenen no és poca. Elles mateixes ho diuen: "Les tres ens coneixem molt i, a l'hora de cantar, ens surt fàcil", afirma la Clara. Quan totes tres es van conèixer van anar descobrint que els agradava la música i que tenien moltes coses en comú. Va ser així com van començar a quedar algunes tardes per fer música i un dia, gairebé sense adonar-se'n, havien format un grup.

Quan els preguntem sobre la recent deriva de la música actual, en què els cantants i artistes més cotitzats duen a terme concerts sense música, tan sols amb unes bases musicals de fons i un micròfon, ens contesten que s'ha de trobar un terme mit-

jà. L'Almodis afirma, per una banda, que "la música és experimentar amb el so", i si aquesta es pot dur a terme a través d'un ordinador "està molt bé". Segons l'Almodis, aquesta música més electrònica "ha pogut acostar la possibilitat de fer música a gent que abans no hi tenia accés". Ara bé, matisa, "si parlem de la indústria musical que això ha comportat, ja no m'agrada tant". Segons les tres artistes, "l'ideal" seria que dos estils musicals, o bé formats per una banda de músics o bé formats per un cantant i unes bases musicals, puguin conviure, créixer i compartir diferents espais.

Seguint amb les reflexions, també hem pogut parlar sobre la representació de les dones sobre els escenaris. La Clara ho té clar i pensa que hi ha molt poques dones sobre els escenaris, i això, segons ella, genera que, com a artista femenina, costi sentir-s'hi identificada i "veure't dalt d'un escenari". L'Almodis afirma que sempre "s'han vist dones cantant sobre l'escenari", però a l'hora de tocar instruments o formar bandes musicals "és com si no en sabéssim prou". De fet, segons l'Almodis, hi ha una "infravaloració de la capacitat musical de les dones que fa que al final nosaltres mateixes tinguem dubtes".

Existeix, però, certa llum al final del túnel. De fet, si estem duent a terme un reportatge únicament i exclusivament centrat en dones en el món de la música és perquè a la llera del Ter tenim un fenomen diferent de la resta... Quan els preguntem sobre el gran nombre d'artistes i grups femenins que trobem a la llera del Ter, l'Almodis ens explica que és un fet que va lligat a l'educació cultural que han rebut: "Celrà, culturalment, és molt ric i sempre ens ha ofert moltes oportunitats." A més a més, afegeix, "se'ns ha educat des de la igualtat de gènere". L'Almodis, per la seva banda, sosté que és, més aviat, "una qüestió generacional"; és a dir, que el fet d'haver vist altres artistes més o menys de la seva edat, com la Nora i la Rita Baulida o la Nicole Monsó, ha fet que elles mateixes s'animin i se sentin capaces i amb tota la confiança per dir: "I per què nosaltres no?". D'alguna manera, apunta, "ens hem anat emmirallant en altres artistes" ✍️

REVISTA

ÍRIA MASÓ

Cançons de Jazz des de Juià

Des que va descobrir el cant modern, Nicole Brown, no ha deixat d'aprendre i treballar per viure d'allò que més estima: la música

Barcelonina de naixement i juianenca d'adopció, la Nicole Brown va establir-se en aquest petit poble de la llera quan la seva família es va traslladar aquí per ocupar-se del Restaurant de Juià. Va ser llavors, amb vuit anys, quan va començar a estudiar música a Celrà.

“Vaig fer cinc anys de piano clàssic i de llenguatge musical a l'Escola de Música del Gironès fins que, un dia, el professor de la coral de l'escola va veure alguna cosa en mi i em va dir

que cantava molt bé. A partir d'aquell moment, em va presentar la directora de l'escola i vaig començar amb el cant líric.”

Al cap d'un temps, la Nicole es va cansar de la música clàssica, fins arribar al punt que volia plegar. “No m'agradava, sentia que volia cantar coses diferents, més modernes i actuals.” Per això va decidir canviar de centre i es va apuntar a l'Escola de Música Moderna de Girona. Allà va estar-hi set anys i es va formar en cant-jazz mo-

dern, llenguatge modern i piano jazz (que era el que sempre li havia cridat l'atenció). “Allà tot era modern, em va canviar el llenguatge totalment perquè el clàssic i el modern són dos registres molt diferents.”

Al llarg d'aquests anys a Girona, la Nicole va participar en diversos projectes. Un dels més destacats va ser una obra de teatre musical – anomenada *On blue*– que van representar al Teatre Municipal. “El musical anava sobre la història del jazz i va ser una experiència molt enriquidora, ens ho vam passar molt bé.”

Des que va començar a l'Escola de Música Moderna, la Nicole tenia molt clar que volia dedicar-se al món de la música i que volia ser cantant. Així doncs, després de cursar el batxillerat artístic, va decidir marxar a Barcelona per preparar-se per a les proves del Grau Superior de Música. Malauradament, però, no va aconseguir entrar-hi, ja que cada any s'hi presenta molta gent i s'hi ofereixen molt poques places.

Així doncs, aquest darrer any va decidir presentar-se al grau professional de Música a l'escola Trémolo de Barcelona per poder accedir directament al sisè curs, que és el més avançat. “Finalment vaig aconseguir entrar perquè en aquest centre ja hi havia fet alguns cursos, i tenia el nivell que es requereix per accedir a l'últim.”

Actualment, la Nicole segueix a Barcelona acabant la seva formació per poder-se dedicar a la música, encara que l'any que ve li agradaria estudiar una altra cosa que no estigués relacionada amb aquest món. “M'agradaria passar al següent nivell, que és exercir de música, tot i que no vull deixar mai d'aprendre per ser més bona cantant, no vull perdre tècnica i vull avançar. Tinc molt clar que la meva professió serà ser cantant.”

A més, també està fent classes de piano i llenguatge musical a infants de l'Escola de Música Preludi de Girona. “Hi estic molt a gust perquè m'agraden molt els nens. Estan en una edat en què poden absorbir i aprendre moltes coses.”

Paral·lelament, però, la Nicole també ha engegat els seus projectes personals. D'una banda, ha format un grup de versions musicals –Nicole Brown Trio– amb dos companys seus: l'Albert

Huguet i l'Enric Cullell. “Jo sola em sé acompanyar amb la guitarra i el piano, però m'agrada més compartir la música amb els altres i poder gaudir a l'escenari plegats.”

D'altra banda, també ha iniciat un segon projecte amb els seus propis temes, compostos i escrits per ella, amb tres companys del Taller de Músics. “He passat d'estar sola a casa tocant els meus temes a fer-ho amb una banda, i estic molt contenta dels resultats.” De moment, han gravat dos temes –“Hey Mama” i “Black Kat”–, fets amb base bossa nova i fast swing, però amb un popurri d'estils diferents: jazz, soul, swing... La seva inspiració ha estat guiada sobretot per referents de l'empoderament femení com Aretha Franklin, Nina Simone, Amy Winehouse o Lady Gaga.

La Nicole té molt clar que no vol barrejar el que és un grup de versions amb un grup de cançons pròpies. “Vull fer un concert només amb temes propis, vull que se'm conegui per les meves pròpies cançons, el meu propi projecte, únic i original.”

L'any 2020 la Nicole va participar en l'espot publicitari –“Opera Omnia”– del Gran Teatre del Liceu de Barcelona com a cantant en els crèdits, i també va fer de corista del raper Doble en una cançó anomenada “Ya no”.

Tot i que no ho ha tingut fàcil per pujar dalt de l'escenari, els pobles de la llera del Ter li han obert moltes portes per donar-se a conèixer: “Vaig tocar per primer cop al Festival Art & Gavarres, a Juià, l'any 2015, i a partir de llavors va anar corrent la veu i em van anar contractant d'altres llocs.”

La Nicole es veu seguint amb la música tota la vida: escrivint noves cançons i encaminada en nous projectes. Estima la música i té molt clar que vol viure d'això ✍️

ÍRIA MASÓ

La veu en una riallada

Estudiar música lluny dels exàmens i tenir bons acompanyants durant l'aprenentatge han fet que l'Olga Perxés s'hagi endinsat en el món de la música

L'Olga Perxés, veïna de Bordils, fins fa un parell d'anys mai hauria pensat que algun dia acabaria cantant en públic. Tot i que estudia un doble grau de llengua i literatura i té pensat dedicar-se a la docència, si algun dia se li presenta l'oportunitat de la seva vida en el món de la música, no la deixarà escapar.

“De ben petita vaig començar a anar a l'Escola de Música del Gironès, a Bordils, amb una professora meravellosa, l'Anna Galindo. Allà hi apreníem llenguatge musical i un instrument, jo vaig triar el piano.” Els records de la seva primera etapa fent música –el que s'anomena grau elemental– no són gaire bons. Se sentia una mica

perduda, no tenia clar si seguir o plegar perquè no acabava d'entendre ni de veure per què servia el que estudiava. La seva professora, l'Anna, va saber veure alguna cosa especial en ella. La va empènyer i li va insistir molt perquè, ja que tenia les nocions bàsiques assolides, seguís fent classes de piano de manera més lliure i oberta.

Així doncs, sense la pressió d'haver-se d'examinar, va anar descobrint el món de la música i va començar a compondre les seves pròpies peces de piano. “No sabia ni com (de fet, encara no ho sé), però a vegades m'asseia al piano i tot sortia sol. En aquella època vaig aprendre a gaudir i a patir la meva pròpia música. El fet de poder

crear per mi mateixa em va fer entendre per què eren importants totes les coses que havia après de petita a l'escola de música." Amb la seva composició "Pd: somriure", l'Olga Perxés va guanyar, l'any 2017, la primera edició del concurs Young Talent. Gràcies a aquest premi, va poder gravar un videoclip professional, va enregistrar algunes de les seves peces en un estudi de gravació i va representar la peça guanyadora al festival Tempo de Girona.

Durant el batxillerat es va apuntar a fer classes de guitarra amb en Fonso Castillo. Ella explica que, de fet, va començar a cantar fora de la seva habitació gràcies a ell: "Durant una classe em va venir un atac de riure. Ell, en sentir-me riure, es va quedar callat i em va dir: 'Tu deus cantar molt bé', i durant tot el curs no va parar fins que va aconseguir fer-me cantar." Al cap de poc, l'Olga ja era a l'estudi d'en Fonso gravant les seves versions de "Vestida de nit" i "Abril 74" i, al cap d'un any, en feia una versió a l'Auditori de Girona amb ell. Tot això li va donar empenta per intentar vèncer la inseguretats i el pànic escènic i apuntar-se a classes de cant.

Així doncs, el mateix any que va començar la universitat es va apuntar a l'Escola de Música Moderna de Girona a fer cant amb la Montserrat Cristau. El primer any també va fer piano, però ho va deixar perquè tenia molta feina (estudia un doble grau en llengua i literatura). Allà s'està especialitzant en el jazz, però el que ha après li ha servit per a tots els gèneres que li agraden: "Amb la Montserrat he millorat molt la tècnica vocal, la seguretat i la confiança que necessito per cantar en públic. De fet, encara segueixo fent classes amb ella."

Durant el confinament va penjar alguns vídeos cantant al seu perfil d'Instagram (@oguxiii), un dels quals va ser la seva versió d'"Habits", que va presentar al concurs #Viu21Música. Les bones crítiques i el suport que va rebre tant d'amics i músics com, fins i tot, de gent desconeguda, la van animar tant que a l'estiu del 2020, amb en David Flores i la Mar Montaner, van formar el grup de música Twist. Amb aquest trio musical, que encara avui segueix viu, fan covers de cançons conegudes amb arranjaments acústics i

juguen amb les veus. L'Olga canta, però també toca el piano, la guitarra o el caixó.

Twist va fer el seu primer concert aquell mateix estiu a Bordils, un dijous a la fresca. "Començar sempre és difícil, i agraiïm molt al Jovent de Bordils i a l'Ajuntament haver-nos donat aquella primera oportunitat." En el primer concert sencer, l'Olga explica que va descobrir "la sensació més gratificant i satisfactòria que havia sentit mai". Allò no podia ser, doncs, cosa d'un sol dia. El grup havia de continuar. Tot i que no ho han tingut fàcil per aconseguir concerts, gràcies a amics com en Carles Freixas –que, amb la seva empresa BeSound, els ha fet de tècnic de so en diverses ocasions– van aconseguir-ne més, sobretot als pobles de la llera. "Tocar a la llera és més fàcil perquè el públic et va veient i fa córrer la veu. A més, on ja has tocat una vegada, normalment et tornen a contractar l'any següent." Aquest any ja han aconseguit fer més concerts que l'any passat, per exemple a La Carreta del Ter (Bordils), la Terrassa de Sant Martí Vell, Flaçà, Banyoles, Sant Gregori o Castell d'Aro.

A finals del 2020 va començar a cantar, també, amb la Moderna Big Band. Amb tres solistes més, van fer dues vegades el tribut a The Gramophone Allstars a l'Auditori de Girona. El 2021 també han fet altres concerts en escenaris com Calonge, la Casa de Cultura o la plaça dels Jurats de Girona.

Aquest any ha començat un nou projecte: el grup Just Jazz. L'acompanya el pianista Francesc Mora: "És un músic excepcional que admiro moltíssim, em sembla increïble que vulgui acompanyar-me." Ells dos fan una proposta completament diferent del que l'Olga havia fet fins ara: un viatge a piano i veu pels clàssics del jazz. Tot just han començat, però ja han fet dos concerts i es plantegen ampliar el grup.

L'Olga se sent feliç i molt agraïda amb tothom que li ha fet costat: "És indescriptible la il·lusió que fa i la força que dona tan sols un petit comentari després d'un concert, una felicitació, una crítica constructiva o un simple 'm'ha agradat molt.'" Això, diu, l'ha ajudat a continuar treballant i assajant i a tenir ganes de seguir experimentant en el món de la música i obrir-se a nous projectes ✍️

ÈLIA BORRÀS

El duet Baulida

Una història musical que recorda la comèdia romàntica *Tú la letra, yo la música*, però protagonitzada per les germanes Nora i Rita Baulida

“Si fóssim cantadores, la Nora escriuria la lletra i jo faria el ritme”, diu la Rita, que és qui posa el ritme a aquest duet celranenc que no té nom ni presència a les xarxes socials. “Aquí ens coneixen amb els nostres noms, no cal que ens en posem un altre”, explica Nora. I és que la Rita i la Nora són germanes i des de fa uns tres anys, o, més ben dit, tres estius, puguen als escenaris que ofereixen bars, restaurants i també actes populars. “Som un grup d'estiu”, reconeixen. És per això que durant els mesos de juliol i agost, la Nora al piano i veu i la Rita amb loops i pandero quadrat, versionen des de Tracy Chapman fins a C. Tangana, passant per Maria Arnal i Marcel Bagés.

“No canviem ni l'harmonia ni la lletra de la cançó”, diu la Nora, que va ser la impulsora d'aquest projecte. “Jo soc logopeda i m'he format com a cantant, però no soc música i no podia oferir allò que s'esperava, així que ho vaig dir a la Rita.” I així va començar el que podreu llegir en cartells o publicacions d'Instagram com “Concert a càrrec de Nora i Rita Baulida”.

“Jo em dedico a la part rítmica de la música,

que és el tret distintiu de cada cultura”, diu la Rita, que també és percussionista del grup de música de ritmes llatins Las Karamba. “El pandero és un element distintiu de la península Ibèrica i té l'origen en les dones i àvies que picaven a la taula mentre feien el pa”, afegeix.

No obstant això, aquesta composició musical ve de lluny i no és casualitat. “Les coses que passen a dalt de l'escenari són les mateixes que ens passen a casa”, afirmen. Ja fa anys que toquen juntes, de fet, des de sempre. “Quan acaba un bolo, sempre coincidim en quina cançó ha funcionat i quina no”, explica la Nora.

“Les albergínies!”, recorda la Nora a mitja entrevista, que, per motius logístics, s'ha fet online. Desapareix de la pantalla i al cap d'uns quants segons torna per dir que sort de la seva companya de pis, que ha apagat el forn abans que es cremessin. La Rita riu i afegeix que aquest és el problema del duet, la falta de temps. “A l'estiu teníem moltes expectatives, però ha començat el curs i ja anem de bòlit, com sempre”, es diuen, i acabem la trucada. “Quin ritme”, penso ✍

PERE MARTÍN

Música en temps de pandèmia

“I per què no en faig més?”: després d'escriure la seva primera cançó durant el confinament, la Paula Cornet es pregunta i explica com ha començat a escriure i enregistrar cançons

La Paula Cornet del 1999 i celranenca de tota la vida, va començar a fer música quan tenia tan sols tres anys. La seva tieta era la propietària d'una escola de música i va tenir l'oportunitat de començar a aprendre'n allà. A l'escola va poder “anar creixent i descobrint” què era el que més li interessava del món de la música i va ser

així com primerament va començar a tocar el piano i, més endavant, la flauta travessera. La seva tieta, però, veient que no acabava d'aprofitar les classes, va proposar-li començar a fer cant i va ser allà on va començar a conèixer el món del musical. A partir d'aquest moment, va començar a fer classes de cant a l'Escola de Música Moder-

na fins l'any passat, quan va aconseguir accedir a Aules (Escola d'Arts Escèniques a Barcelona), en l'àmbit del teatre musical.

Si bé és cert que la Paula ha estat molt vinculada al món de la música al llarg de tota la seva vida, no havia pujat a un escenari amb un projecte propi. Va iniciar el projecte ella sola i el seu instrument primordial: la veu, acompanyada d'una guitarra. Segons la Paula, va ser "gràcies" al seus amics, que la van omplir de valentia i confiança, que va començar a pujar dalt dels escenaris: "Al principi no m'hi sentia gaire còmoda, però ara, des de fa un parell d'anys, sí que m'hi sento. Vaig passar del cant clàssic al cant modern cercant la manera de cantar les cançons que m'agradaven de cara al públic."

Al llarg de la seva vida, la Paula ha tingut molt present la creació de música pròpia: "Sempre havia pensat que m'agradaria fer una cançó." De fet, ens explica que, quan anava a l'institut, n'havia escrit algunes, però que va ser durant el confinament que, en trobar tant a faltar els amics, va escriure'ls una cançó. A partir d'aquest moment es va preguntar: "I per què no en faig més?" Va ser així com va començar-ne a escriure fins al dia d'avui, alternant dies més emocionals i sentimentals amb altres en què simplement se li acudia una història. Ens explica que té un parell de temes gravats i que li agradaria fer-ne més i poder penjar-los a les plataformes, però que en l'actualitat no disposa del temps material i que la creació musical és "un procés lent".

Quan li preguntem sobre les oportunitats que ha tingut de pujar sobre un escenari a la llera del Ter, ens diu que està molt agraïda "als Jovent dels pobles de la llera". De fet, ens explica que el primer concert com a projecte de Paula Cornet va ser durant la 1a edició del Pícnic Musical organitzat pel Jovent de Celrà durant la Festa Major. Després van venir altres esdeveniments organitzats pel Jovent de Bordils o la Terrassa de Sant Martí Vell: "És molt *guai* que els Jovents obrin les portes a artistes joves."

Durant el darrer estiu, la Paula va seguir amb el seu projecte musical i va buscar un guitarrista, que, segons ella, li ha donat un plus, perquè

ha pogut alliberar-se dalt de l'escenari. D'aquesta manera, "em podia concentrar únicament i exclusivament en la veu i em sentia molt més còmoda i lliure".

Seguint amb la reflexió, li preguntem sobre la recent deriva de la música moderna, en què els cantants i artistes més cotitzats duen a terme concerts sense música, tan sols amb unes bases musicals de fons i un micròfon. Ens contesta que troba bé l'evolució de la música, però "sense oblidar la importància d'una banda en directe". Segons la Paula, que hi hagi persones tocant i cantant per a tu en directe és alguna cosa impressionant, ja que "l'atmosfera i la vibració que t'aporta una orquestra són molt grans". Sobre si existeix una paritat de gènere en el món de la música, ens diu: "Hi ha molt de desequilibri", només cal mirar el cartell de barraques d'edicions anteriors i comptar les dones que venien. Segons la Paula, "és cert que els últims anys ha anat millorant, però encara hi ha molta feina per fer".

La Paula afirma que, sense l'oportunitat donada per part del Jovent de Celrà o sense la insistència dels seus amics perquè pugés dalt d'un escenari, segurament no s'hauria atrevit a fer un concert d'aquestes característiques. "Les artistes d'aquí a la llera del Ter ens sentim molt afortunades de tenir tots aquests espais."

La Paula afirma que no es vol desvincular de la música. En les seves paraules: "El meu objectiu, a dia d'avui, és dedicar-me al món dels musicals, però sense deixar d'escriure ni de cantar altres coses que no siguin musicals, perquè per a mi és com una via d'escapament, m'ho passo molt bé fent concerts i m'omple." Per a la Paula, la música és com una teràpia: "L'art com a via d'escapament. Quan estic malament, m'assec al piano o escric... Quan acabo de fer un concert, sento una sensació de pau i tranquil·litat que no es pot descriure" ✍️

L'ESPIELL

**Dones, pugeu
a l'escenari**

Aina Serena
Andrea Salgado
Almodis Cebrià
Clara Ponsatí
Nicole Brown
Olga Perxés
Nora i Rita Baulida
Paula Cornet

60
Carme Guillén,
la mestra que no volia
deixar de ser-ho

TOT ENRAONANT

OLEGUER CEBRIÀ Fotografia
Aniol Simon Surià

Carme Guillén, la mestra que no volia deixar de ser-ho

Ha estat 44 anys exercint de mestra, 36 dels quals treballant a l'escola de Flaçà. Amb 66 anys, la Carme Guillén ha decidit posar un punt i a part i jubilar-se, tot i que no s'ha desvinculat completament de l'educació. Una llarga trajectòria que l'ha convertida en una persona reconeguda per moltes generacions, una figura compartida entre germans i que han tingut com a referent pares i fills. Amb la Carme, repassem tota la seva etapa com a docent des dels inicis, parlem sobre com ha evolucionat l'educació i recordem un comiat que encara l'emociona.

Quants anys fa que ets mestra i com van ser els teus inicis?

Fa 44 anys que soc mestra, i d'aquests 44 n'he estat 36 aquí a l'escola de Flaçà. Quan vaig començar a treballar, ja fa molt temps, vaig estar durant tres anys a l'escola Cor de Maria de la Bisbal, després vaig fer oposicions i me'n vaig anar al Barceló Matas de Palafrugell. Però em volia anar acostant a Flaçà, perquè ja m'havia casat i vivia aquí al poble, per això me'n vaig anar al Margarit de la Bisbal durant dos anys.

Al principi, aquí a Flaçà els petits anaven a la Colònia o a Mollet, aquí a l'escola no hi havia classes d'Infantil. Quan ja hi va començar a haver Infantil va ser quan vaig venir jo a treballar-hi, però a l'escola no hi havia lloc. Per això, a un altre noi i a mi ens van posar a la plaça de l'Estació.

Llavors vens a treballar a Flaçà i ja no canvies més d'escola?

Sí, quan vaig començar aquí a Flaçà, estàvem en aquests locals de l'Ajuntament a la plaça de l'Estació i feia de mestra d'Infantil. Recordo que havia de tancar la porta de la classe amb clau perquè allà podia obrir qualsevol que passava pel carrer i també perquè els nens no s'escapessin. Havíem de fer el pati a la plaça, on hi havia un tobogan molt gran, però havies d'estar amb cinquanta ulls perquè era una mica anguniós si baixava algú del tren, ja que si els cridaven tots els nens anaven cap allà.

Com que estàvem als baixos dels pisos, ho sentíem tot, fins i tot quan els veïns estiraven les cadenes dels vàters. A més, els primers anys gairebé no teníem material per treballar. Hi vaig estar cinc o sis anys, però em vaig cansar d'estar allà, perquè al cap d'un temps em vaig quedar sola com a mestra

La Carme davant de la façana principal de l'escola de Flaçà ↑

a l'estació. Llavors va ser quan vaig demanar el canvi i vaig venir a l'escola a fer de mestra de Primària.

Allà tenia 27 o 28 alumnes, més o menys, que eren molts. Què em passava? Que com que eren molt petits, si un nen es feia pipí o passava alguna altra cosa, havia de tancar la porta amb clau, anar

a l'Ajuntament i trucar perquè vinguessin, perquè estava jo tota sola. A més, si necessitàvem alguna cosa, com per exemple una cartolina, no la teníem i no la podíem anar a buscar. Quan em vaig quedar sola ja no hi estava gaire bé. A més, vaig veure que volien afegir-hi la línia de P3 i vaig ado-

↑ La Carme conserva encara les fotos dels grups que ha tingut durant els seus 46 anys com a mestra

nar-me que tindria tres cursos. Em vaig espantar i vaig demanar el canvi per passar a l'escola a fer de mestra de Primària. Uns quants anys després de traslladar-me, van fer obres a l'escola i Infantil també va venir cap aquí.

Tota la resta de la teva trajectòria t'has dedicat a fer de mestra de Primària?

Sí, des de llavors he treballat sempre amb nens i nenes de Primària, tot i que ara que he vist que tenen tant de material i estan tan bé, no m'hauria fet res tornar a passar a Infantil. La manera de funcionar ha canviat molt, ara hi ha molt de material i no té res a veure amb els primers anys que vaig treballar.

Com ha evolucionat l'ofici de mestra des dels teus inicis fins ara?

Evidentment, ha evolucionat molt. Hem passat de no tenir pràcticament res de material a tenir-ne molt. Recordo els meus primers anys allà a Palafrugell, que no teníem ni fotocopiadora, que em feia un tip de fer plaques de gelatina per fer fitxes per als nens, imagina't. Ara, en canvi, amb les impressores i tot el que tenim, ha canviat moltíssim, moltíssim. No té res a veure.

També entenc que per a tu ha canviat molt la quantitat d'alumnes a classe, de la trentena que en tenies quan vas començar a l'estació a la dotzena o quinzena d'aquests últims anys.

Oh, i tant, però és que a la Bisbal n'havia arribat a tenir més de trenta i a Palafrugell n'havia tingut una cinquantena per a una sola aula i jo tota sola. Ha canviat molt la quantitat de nens que tenim, jo havia tingut moltíssims nens, però ara a les classes el límit és d'uns 25 alumnes.

La manera de treballar també ha canviat molt. Abans, tots estaven asseguts i havien d'estar amb la llibreta o fer la fitxa, ara és molt diferent. Amb les noves tecnologies ha canviat, ja no té res a veure. Quan vaig començar, quan ensenyaves i parlaves d'un animal com el cangur, per exemple, podies ensenyar una foto o buscar-lo en una enciclopèdia. Ara busques cangur a Internet i pots trobar tot el que vulguis, és un món completament diferent. Totes les classes tenen moltíssim material. A més, ara que treballem molt en grups petits, si som una quinzena es poden fer les coses de manera diferent.

Més enllà de l'evolució del món educatiu, en el cas particular de l'escola Les Moreres de Flaçà, com ha anat canviant des de les obres que van portar l'alumnat d'Infantil aquí al centre?

Bé, l'edifici ja veus que no ha canviat gaire, ha evolucionat perquè ara tenim barracons al pati. Hi havia una part de l'escola que no hi era, que és nova, on van fer el menjador, dues classes noves i un espai compartit. Quan van fer aquesta obra, ja van poder venir cap aquí els d'Infantil. Com que no en teníem prou, uns quants anys més tard van posar barracons.

Sobretot ha evolucionat molt la manera d'ensenyar. Ara som molts més mestres per treballar millor. L'escola cada any va evolucionant, es fan coses noves. Per exemple, aquest any seguim una metodologia per fer matemàtiques en què tenim tres quaderns de treball, una aplicació i un quadern de reptes. Això fa que les matemàtiques siguin molt competencials i motivadores. També treballem per projectes. A mi m'agrada treballar d'aquesta manera.

A més, treballar durant 36 anys a la mateixa escola t'ha convertit en una part molt important de la comunitat, perquè has conegut moltíssimes famílies. Com ha sigut aquesta relació?

Jo sempre penso que he tingut molta amistat amb les famílies. No hi he tingut una relació llunyana, al contrari, sempre hi he tingut bona connexió i encara quan me'ls trobo hi enraono, perquè l'amistat dura. Suposo que el fet d'estar-hi tants anys ha creat molts vincles. A més, com que visc al poble... Bé, ara visc a Sant Llorenç, però faig molta vida a Flaçà i els conec molt, és diferent que si visqués fora.

En part, viure aquí té coses bones i coses dolentes. No és el meu cas, però ho dic perquè suposo que, si vius una mala experiència, ets allà i fas vida als mateixos llocs que la resta de gent. Però sempre m'he portat molt bé amb les famílies i amb tothom. Ara que m'he jubilat, em segueixen veient com "la mestra". Ens trobem pel carrer i ens saludem, xerrem, em pregunten per la jubilació i jo per com van els nens i nenes, que en alguns casos ja són molt grans. Mantinc aquesta bona relació.

Ara que parlem de les famílies, ha canviat molt la visió que tenen de la mestra i la relació que hi ha entre docents i familiars de l'alumnat?

No ho sé, jo hi he tingut més bona relació en els últims anys que quan vaig començar. La gent abans era més freda i distant. En canvi, sobretot aquí a Flaçà, hem tingut molt bona relació. Parles amb els pares i les mares tant quan obres la porta de l'escola com a les reunions i, sobretot, s'hi involucren més. Cada vegada estan més presents a l'escola, suposo que també és perquè abans no

hi havia ni reunions de pares ni consells escolars, ara entren més a l'escola.

Hi ha algun moment que t'hagi marcat o que t'hagi fet adonar que has fet bé la teva feina?

Jo no sé si he fet molt bé la meva feina, però sempre he procurat treballar bé i tenir molt bona relació amb els nens, però tampoc sé si la feina l'he feta bé. Cada any, quan he acabat el curs, sempre he pensat que podria haver fet aquella cosa o aquella altra millor, o "potser, aquell nen, hauries d'haver estat més per ell".

Sempre he fet balanç i he valorat com ha anat. Mai he pogut dir: "Aquest any viuré de renda perquè fa molts anys que treballo." Cada any he canviat coses i he intentat millorar. A més, m'he anat ajustant als nous mètodes i a les noves tecnologies. Sempre he intentat adaptar-me i no ser una "carrossa", m'he anat renovant i he anat aprenent, encara que potser m'ha costat més que a altres.

Hi ha diversos mestres que heu estat durant molts anys a l'escola. Com afecta aquesta estabilitat a l'educació de l'alumnat?

Sí, hi ha una colla de mestres que fa molts anys que hi són, com per exemple la Titon, en Pep o l'Àngela. Això és bo per a l'escola, ja que dona estabilitat en els projectes que l'escola porta endavant i ells tenen coneixement del funcionament general. Però és necessari que vinguin mestres nous, la seva aportació és enriquidora i proporcionen noves idees que sempre són necessàries per millorar l'educació.

Ara que has plegat i tens més temps per fer balanç, penses que en l'educació hi ha algun aspecte valuós que s'ha perdut i que valdria la pena recuperar?

És evident que ha canviat molt, moltíssim. No et sabria dir què era millor abans, potser que els nens escoltaven més. Trobo que ara amb les pantalles pots fer coses molt més xules. Com et deia, si estàs treballant un tema, els pots posar vídeos i és molt enriquidor, però els nens estan tan acostumats a això que, si estàs explicant, un dia potser els costa estar atents. A més, ara els és més difícil reflexionar i plantejar-se els problemes, perquè amb Internet és tot immediat i quan busquen una cosa la troben en un moment. Per això no tenen gaire paciència.

Has allargat sis anys des que podies jubilar-te fins que has decidit fer-ho. Què t'ha portat a estirar la teva estada a l'escola?

És que jo no m'hauria jubilat. He esperat tants anys perquè és una feina que m'apassiona, soc molt feliç a l'escola, tant amb els nens com amb els meus companys, i la veritat és que no hauria pas plegat. Ho he fet perquè no hi havia més remei, però jo no m'hauria jubilat mai.

Per això he anat fent, perquè he vist que encara estava bé i tinc capacitats. Si m'hagués trobat malament i hagués vist que no podia aguantar els nens, hauria plegat, perquè els nens no en tenen cap culpa. Com que pensava que encara estava bé, vaig preferir continuar, perquè m'estimo molt la meva feina.

Sense aquesta vocació i aquesta passió que sents, es pot ser mestra?

Jo penso que estar amb nens no és el mateix que estar en una fàbrica remenant una màquina. Els nens no tenen cap culpa de si tu tens un mal dia o has tingut algun problema, no els ho pots traslladar. Els has de tenir afecte sempre, encara que els hakis de renyar o exigir, els nens s'han d'estimar. Crec que si hi ha algú a qui no li agraden els nens, val més que no faci de mestre, perquè ho noten.

Els nens ho noten tot, si senten que tu els estimes te n'adones, perquè ells també t'estimen a tu. Quan vaig plegar, alguna nena em deia: "Carme, vine igualment a les hores de pati." Notes que no volen que te'n vagis, que t'estimen. Si fos al revés, ja dirien: "Que se'n vagi de pressa, aquesta."

És gràcies a aquesta vocació que encara vens alguns dies a col·laborar amb l'escola?

Sí, vinc dos matins a la setmana a ajudar. Com que a mi sempre m'han agradat molt el medi i les matemàtiques, i sempre que he pogut ho he treballat experimentant, vinc a la classe i continuem fent experiments. M'ha quedat aquesta fama entre els nens, que diuen: "Que la Carme vingui a experimentar, fem experiments!" Per això vinc a fer coses d'aquestes als cursos de primer, segon, cinquè i sisè.

Faig quatre classes a la setmana amb la mestra que hi ha, perquè ara ja no hi podria estar jo tota sola, hi estic d'ajudant. És diferent perquè gairebé

sempre havia estat sola a les classes, però està bé perquè ja són mestres que conec, m'hi avinc i hi estic bé. Penso que els ajudo una mica i intento no molestar, perquè si noto que els molesto, millor me'n vaig.

Com has viscut el canvi de rutina, després de tants anys treballant de mestra i venint cada dia a l'escola?

Em pensava que em costaria molt més. Vaig plorar el primer dia de curs, només de pensar que ells començaven i jo no. Però a partir d'aquí ja m'hi he anat acostumant, sabent que vindria dos dies i que veuria els nens i els meus companys ha sigut una mica més fàcil.

Encara que no te n'hagis desvinculat del tot, com va ser el comiat després de tants anys a l'escola?

El comiat va ser fantàstic! Els meus companys em van preparar un comiat fabulós. Molt, molt i molt. Una festassa, vaja. L'últim dia de curs érem al pati i jo no sabia res. Vam quedar que faríem el sopar aquí al pati. I resulta que havien preparat una festa molt maca amb llumets i taules, tot

molt bonic. També van portar un DJ perquè saben que a mi m'agrada molt ballar.

Vam sopar amb música i, quan van arribar les postres, van entrar els meus fills i el meu home i va ser molt emocionant. Després em van fer regals i també em van donar un llibre amb molts escrits, sobretot d'en Pep, que em va fer un text preciós, però igual que la resta de mestres. També hi ha textos i dibuixos dels nens. Va anar molt bé tot!

(Entra la responsable de la neteja de l'escola i diu: "La Carme no se'n vol anar de l'escola", i ella reconeix que no vol marxar. Després, ensenya el títol d'un text del llibre que li van regalar, que diu: "La mestra que no volia deixar de ser mestra.")

No volia marxar ni plegar de fer de mestra. Però al final te n'has d'anar, em podia quedar fins als setanta anys, però vaig decidir plegar.

En el fons, mai deixaràs de ser mestra.

Això jo ho he dit sempre, que seré mestra tota la vida. Quan diuen: "Ara ja no ets mestra perquè no treballes a l'escola", els dic que sí, que seré mestra fins al dia que em mori ~

La Carme amb el llibre de dedicadories que li van regalar el dia de la jubilació.

72
L'últim casament de
Gala als Àngels

86
Un pedrenyal, un bordó
i una màrfega

92
La caça del senglar

COSES D'ABANTES

78
El truc se'ns en
va a dalt!

96
L'aviador i
la molletenca

82
L'arquitectura de
l'aigua

100
Una mica
de pila de terra

POL BISBE

L'últim casament de Gala als Angels

Gala, que va morir ara fa 40 anys i que reposa al castell de Púbol, es va casar per tercera vegada al santuari dels Àngels l'estiu de 1958. Més enllà de Paul Éluard i Salvador Dalí, la clau de volta rere les cortines del surrealisme

Dalí i Gala. Autor: desconegut. ↑
(Fons Diari de Girona). CRDI. Anys 1975-1981

Quantes vegades hem passat pel cartell que indica el Castell Gala-Dalí de Púbol i hem tingut la sensació que s'emprava el nom de "la musa" senzillament per diferenciar aquest museu de la resta? Les lletres que segueixen pretenen ser una posada en valor, un homenatge, a una de les persones més importants del surrealisme.

Era el 8 d'agost de 1958, divendres. Un Cadillac descapotable s'enfilava per les corbes que neixen a Madremanya i, mentre s'endinsen pel terme de Sant Martí Vell, condueixen al cim de la muntanya dels Àngels, coronada pel santuari que presideix el paisatge de la llera del Ter. Al volant, una dona, Jelena Ivanovna, i de copilot el seu amant i

en aquell moment ja marit, Salvador Dalí. Dins el santuari, molt poques persones, ni tan sols la filla de Gala, Cécile: testimonis, un mossèn per oficiar la cerimònia... i res que documentés el moment en què Gala i Salvador Dalí es tornaren a casar. Res, excepte l'acta matrimonial conservada a dia d'avui a l'Ajuntament de Sant Martí Vell.

Però per entendre aquest moment cal que viatgem en el temps fins a l'any 1913, quan una jove Jelena, filla d'una família de classe mitjana però ben relacionada de la ciutat russa de Kazan, arribava amb 18 anys a Suïssa per tractar-se de tuberculosi. Allà va coincidir amb Paul Éluard, de qui es va enamorar durant l'any que van passar ingressats. Poc després de separar-se, tal com

havien promès, es van retrobar, però l'esclat de la Primera Guerra Mundial i l'obligació d'Éluard d'anar a lluitar al front feren que visquessin un inici complicat. Des de bon principi, Gala i Paul s'escriuien cartes de manera constant i amb lletres apassionades, un hàbit que es mantingué fins més enllà de la fi de la seva relació. Aprofitant un permís per visitar la família de Paul, el 21 de febrer de 1917 es van casar a París. I al cap de menys d'un any va néixer la seva filla, Cécile.

LA CREACIÓ D'UNA MARCA

Jelena, filla d'una família que venerava, cultivava i estudiava la cultura, era una persona formada i molt apassionada per la lectura. Això li permeté treballar durant un breu temps amb Éluard en la traducció de l'obra *Le petit tréteau*. Només un any més tard, el 1919, entraven al cercle intel·lectual parisenc. Éluard es convertí en un dels poetes més reconeguts del moment i va fer Gala responsable, pel que feia a les opinions que els envoltaven, de mantenir viva la seva font d'inspiració i devoció pel vers.

Tanmateix, tot i viure una situació aparentment idíl·lica a ulls de la societat, Jelena sentia que s'estancava en la quotidianitat de la maternitat i la cura de la llar, i a poc a poc descobria un jo intern que s'havia cultivat complex i inconformista. Gala no volia ser mestressa de casa, no volia caure en el desenvolupament de tasques irrellevants de manera repetitiva sense ni tan sols rebre una compensació pecuniària, no se sentia realitzada. Era conscient, però, de la importància d'aquestes labors i de la necessitat de viure d'aquella manera, era el que tocava. I aquest embat entre allò que calia i allò que volia la feu entrar en una profunda depressió.

En aquest context, Paul Éluard, un dels tòtems del surrealisme, centrava cada vegada més esforços en el negoci familiar, una empresa immobiliària que, amb la fi de la guerra, els permetia viure de manera acomodada. Però Jelena li insistia en la importància de seguir cultivant la seva virtut poètica i, servint-se de la passió per l'escenari

cultural que estava vivint, a poc a poc aconseguí superar la malaltia mental en què havia caigut. Gràcies a l'ajuda de la sogra i la família de Paul amb la petita Cécile i les obligacions de la llar, Gala va poder centrar-se en les seves inquietuds artístiques. Així, al novembre del 1921, Paul i Jelena es van establir a Colònia per conèixer Max Ernst, un personatge fonamental en el moviment artístic pel qual vivien. El que no s'esperava Gala era que aquell viatge despertaria en ella un element nou que influiria en la confecció del seu jo intern i li atribuiria una complexitat complicada de gestionar en els temps que li va tocar viure, i encara en els que ens toca viure avui a nosaltres.

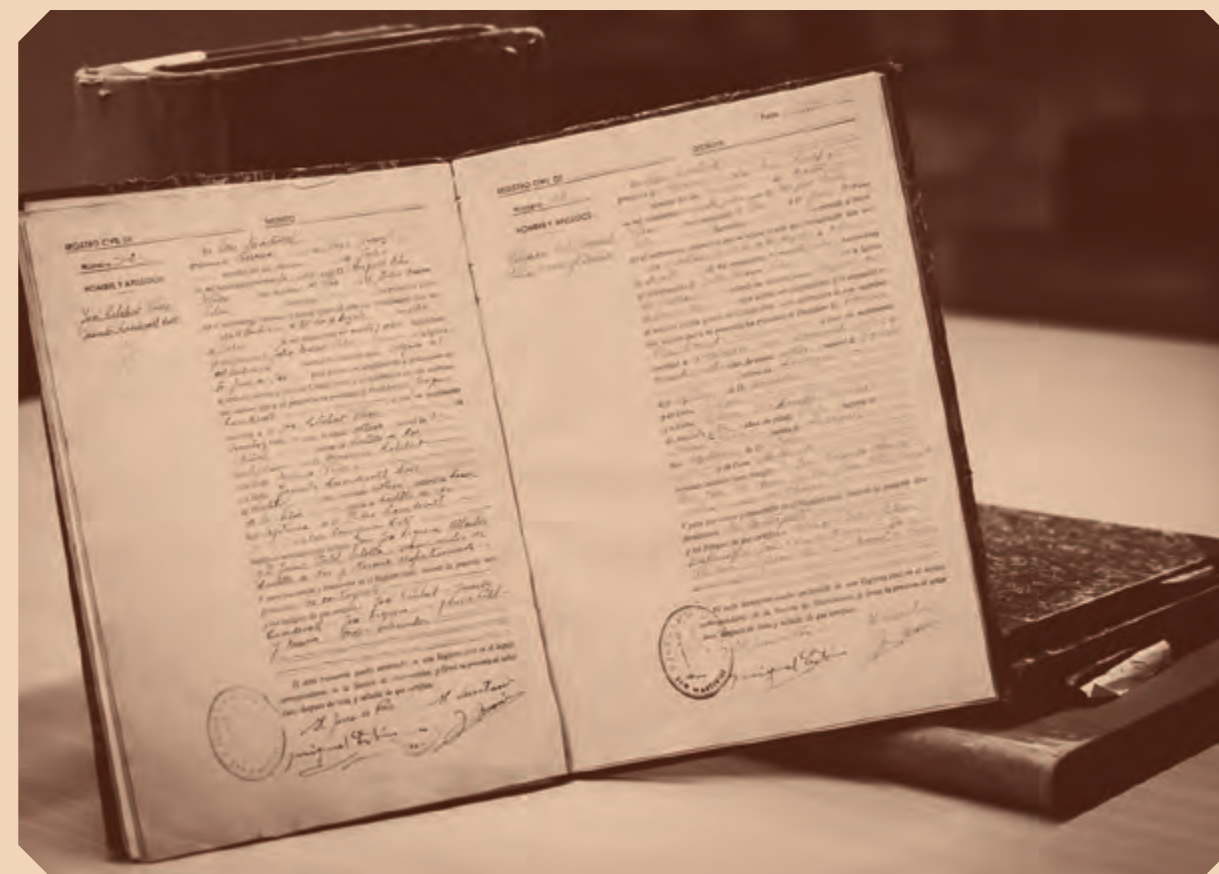
DE L'AMOR LLIURE AL POLIAMOR

Max era una persona respectada, pare de família i un artista clau en el moviment del surrealisme de la contemporaneïtat. Ell i Paul es van fer íntims amics, quasi germans, tot i que si s'haguessin trobat poc temps abans haurien d'haver mantingut un foc encruiat al front. En aquesta estreta relació, Max no només congenià amb Paul, sinó també amb la seva esposa, de qui es van enamorar. L'amor lliure no havia estat mai un tabú entre Paul i Gala, però el poliamor..., això fou quelcom que no li va ser fàcil de gestionar a Gala. Max no tardà a deixar la seva família i es traslladà a viure a París amb ells dos, i amb Cécile, és clar. Aquella situació s'acabà fent insostenible fins que, al cap de dos anys, Paul va marxar. Però el desenllaç d'aquesta situació no va desembocar en la fi de la relació entre Paul i Gala, sinó en la tornada a casa de Max i el consegüent retorn a la normalitat de la parella. Les ferides obertes per part de Gala envers Paul i Max, però, feren molt inestable aquesta situació, i van desgastar cada vegada més la parella, fet que afectà constantment la salut mental de Gala, que en diverses ocasions es veié obligada a tractar-se en centres especialitzats per curar-se.

UN PUNT I A PART

I així arriba l'estiu del 1929 i un viatge que suposà un punt i a part en la vida de Jelena. Convidats per un jove pintor del moviment, es van desplaçar fins a Cadaqués, una opció d'estiueig més econòmica que la Costa Brava francesa, on els feu d'amfitrió Salvador Dalí, ja en aquell moment, tot i la seva joventut (tenia 25 anys), un dels membres més reconeguts del surrealisme. L'interès de Dalí per Gala fou immediat i ella tampoc tardà a sentir-se atreta per l'artista. Amb una situació que acumulava massa desgast amb Éluard, la relació amb Dalí es consolidà encara més quan aquest va anar a exposar a la galeria Goemans de París.

Gala no va ser mai acceptada pel notari Salvador Dalí (pare de l'artista), i la seva relació va ser un dels motius principals del trencament entre pare i fill. Això no només va comportar problemes econòmics a la parella, sinó que fins i tot va dificultar que es poguessin allotjar plegats en establiments de la zona, com havien fet fins aleshores, per por dels propietaris de represàlies per part del reputat progenitor de l'artista. Van aconseguir, però, una cabana sense serveis i molt petita a la població pesquera de Portlligat, i fou en aquesta caseta, que finalment van comprar, on estiuejaren durant els anys següents, i passaven la resta de dies a París, en un habitatge pagat per Éluard, que, al llarg d'aquesta etapa, es divorcià de Gala d'una manera amistosa i es preocupà per ella, la seva felicitat i la seva salut fins al darrer dels seus dies.

Acta matrimonial de Dalí i Gala al santuari dels Àngels, conservat a l'Ajuntament de Sant Martí Vell.
Autor: Aniol Simon Surià

Exterior del Castell de Púbol. Autor: Miquel Ruiz
(Fons El Punt). CRDI. Any 1983 ↑

L'EXPLOSIÓ DE LA MARCA DALÍ

Durant aquests anys, Gala exercí un paper molt actiu en la vida i l'obra de l'artista. A més d'administrar-li els diners, decidia el paper que volia tenir en les seves obres i es convertia en part implícita, a més d'explícita, és clar, del producte resultant. Finalment, l'any 1934, Jelena i Dalí es casaren a París, al consolat d'Espanya ubicat a la ciutat. En aquesta etapa, Cécile, filla de Gala i Paul, passà més temps en companyia de la família Éluard i en internats per a infants, però mai deixà de visitar la seva mare i la seva nova parella a la Costa Brava. Amb l'arribada de la Guerra Civil, el ja matrimoni decidí quedar-se a França i, ja amb la Segona Guerra Mundial, van aprofitar els contactes que havien establert als Estats Units per marxar a viure a Virginia el 1940 i, poc després, a Nova York. El paper que tingué Gala durant aquell temps

fou clau no només per a la posada en valor de la marca Dalí, sinó també per aconseguir mecenes i exposicions al territori. I així Dalí es feu conegut i reconegut arreu del món.

Vuit anys més tard, van decidir tornar a una Espanya en dictadura. Dalí, preocupat per la família, es trobà una germana ja més recuperada, després d'haver estat torturada i violada per republicans a Barcelona anys abans, i un pare que havia passat de tenir idees llibertàries a donar un suport incondicional a la dictadura. No resulta complicat entendre que, en aquest context, Salvador i Gala s'avinguessin a la realitat que es vivia en el moment. Durant els anys que seguiren, era habitual trobar la parella passejant per Figueres o esperant el tren per anar, com feien sovint, a Barcelona. Després d'una vida entre Rússia, París, Nova York i visites a les ciutats més importants del món, el repòs de l'Empordà resultava un escenari ideal.

EL SEGON CASAMENT DE DALÍ, EL TERCER DE GALA

Així, arribem al 1958: fou de Dalí la idea de casar-se un cop mort Éluard, al·legant que, envoltats d'una societat plena de mentides i divorcis, ells vivien la normalitat de la seva relació, per poc compresa que fos, amb respecte i estima. I per això, mentre tot es trencava, ells es casaven de nou i, si fos possible, ho farien un cop i un altre... Aquell 8 d'agost al santuari dels Àngels només hi van acudir cinc persones: quatre mossens i el secretari del jutjat, que sí que tenia la intenció de documentar el moment perquè la parella en tingués un record, però un defecte en el carret de fotos va fer que fos impossible obtenir-les. I així és com aquesta Gala que hem vist evolucionar tant i tornar-se tan complexa i diferent veié com aquell home, que l'havia deixat ser ella mateixa tota la vida, tot i els trasbalsos, les mirades i les boques que n'anirien plenes durant el temps que durés en la memòria de la societat la figura del seu estimat, li deia que encara es volia casar amb ella més vegades, que volia que la seva vida fos una celebració constant del seu amor. I, tot i que mai es tornaren a casar, encara quedava un regal, el regal que segellaria el vincle etern entre Gala i les nostres terres.

UN CASTELL PER A GALA A PÚBOL

Durant els anys que seguiren, la marca Dalí, amb el talent de l'artista i la bona gestió i administració de Gala, es feu cada cop més gran i coneguda arreu i feu de Gala i Dalí amfitrions de les persones més reconegudes del moment al seu estimat Cadaqués. Però ella, en sentir-se gran, va sentir que necessitava el seu espai, un espai només seu en un lloc allunyat del constant anar i venir de gent dels seus cercles a Cadaqués. I, per satisfer els desitjos de la seva estimada, Dalí va comprar el 1969 un castell de Púbol en aquell moment molt deteriorat. Va ser

necessària una important inversió per adequar-lo a les comoditats del moment, però això també va permetre a Dalí fer que les sales esdevinguessin en el seu conjunt un culte a Gala, un espai on Dalí només podia anar si hi era convidat. I va ser en aquest castell on la parella va conviure durant la darrera etapa pictòrica de Dalí, i on Gala a poc a poc es va anar apagant, i va omplir les nostres terres de petites històries que se segueixen transmetent boca-orella, sobre les anècdotes d'aquests personatges tan diferents de la conservadora població rural amb la qual conviuen.

Enamorada de Púbol i les terres que l'envolten, Gala havia decidit que era aquí on volia morir i restar per sempre, però aquest tràgic moment arribà quan ella era a Portlligat. Així, aquell 10 de juny de 1982, Dalí va manar que la traslladessin a Púbol, on tenien un nínxol preparat per descansar junts per sempre al lloc on Gala era una reina al seu castell. Dalí, més sol i apagat que mai, es quedà un temps a Púbol, fins que finalment va decidir passar els seus darrers dies a Figueres.

Kazan, París, Nova York... Jelena Ivanovna hauria pogut viure on hagués volgut i com hagués volgut i, de fet, això és el que va fer, va viure com una persona lliure, ho va aconseguir tot i, després de veure-ho tot, va decidir que aquest era el trosset de món que s'estimava i on volia reposar per sempre. Potser és per això que quan trepitges la plaça de Púbol es respira un aire especial, una màgia irracional que t'atrapa i alhora et fa sentir alliberat. O potser és la mateixa màgia de la qual Gala es va enamorar. Sigui com sigui, sempre podrem dir orgullosos que una de les dones més importants que han passat per les nostres terres en va quedar encisada per sempre, i sempre ens preguntarem perquè el seu darrer i gran amor, en el darrer moment, va decidir restar en un museu en comptes del castell que havia decorat i preparat en homenatge a la seva reina 🏰

XEVI JOU I VIOLA Fotografia
Aniol Simon Surià

El truc se'ns en va a dalt!

Segons Joan Amades, el nom de “truc” li ve del costum de picar amb la mà o amb el puny damunt la taula.

Com ens diu l'*Enciclopèdia Catalana*, jugar a cartes porta una càrrega moral molt forta en el costumari popular, més enllà del simple entreteniment o de la pura competició. El seu caràcter de joc d'atzar o de sorts s'estén a les apostes, que poden anar des de les petites quantitats de diners de butxaca fins a grans sumes, com jugar-se la hisenda i els béns.

Jugar a cartes ha estat a llarg de la història una activitat de lleure present en gairebé totes les cultures. L'origen de les cartes s'atribueix a l'Extrem Orient (la Xina, l'Índia). Als Països Catalans, la primera referència coneguda dels “naips” la trobem en el *Llibre de concordances* de Jaume March, el 1371.

Però potser no sabeu que el truc és un joc molt antic, possiblement d'origen àrab, i que es juga molt més al País Valencià, fins i tot a Albacete, que no pas aquí al Principat. També és molt popular a les Illes Balears, on encara es fan molts campionats de truc.

En canvi, aquí a casa nostra, el truc s'està perdent, ja que, mentre que altres jocs com la botifarra, sobretot, o el canari encara tenen certa presència entre els joves, el truc es troba en vies d'extinció.

Per què? Bé, aquest no és el lloc per analitzar-ne la causa, però gairebé tothom estarà d'acord que n'hem de culpabilitzar les noves tecnologies i la globalització, que ens han desdibuiat els referents populars i ens han deixat abo-

cats a un escenari desarrelat dels nostres orígens i costums.

El truc, com la majoria dels jocs de cartes, és producte d'una identitat col·lectiva, arrelat a la convivència i a la relació humana i fill del seu temps.

Com potser ja sabeu, el truc és un joc de cartes tradicional que es juga normalment entre quatre persones que van dues contra dues, però també s'hi juga entre sis, tres contra tres. Cada persona rep tres cartes i guanya punts el bàndol que, en aquella “mà”, ha fet dues “bases”.

L'atzar hi és present en menor o major mesura, però el truc requereix habilitats de comunicació verbal lligades amb el llenguatge i la comunicació no verbal, farcida de simbolismes amb

l'expressió facial... Per dir-ho planer: es basa en tècniques que tenen com a objectiu “donar gat per llebre”, és a dir, engalipar el contrincant. Ah, i aquí normalment no s'hi juga res més que l'honor d'haver guanyat, i que els guanyadors adquireixen el dret d'“acollonar” els vençuts. Ara bé, per acollonar se n'ha de saber, és un art, és un joc i una mestria, com ens diu l'antropòleg Adrià Pujol Cruells, que no està a l'abast de tothom.

Ara bé, en cadascuna d'aquestes parts geogràfiques on es juga, les cartes varien el seu valor jeràrquic, trobem certs canvis en les regles del joc, en les expressions, en el vocabulari, en la manera de comunicar-se amb els companys fent-se senyals, utilitzant un codi preestablert.

L'argot

Basa: conjunt de cartes jugades en una volta o jugada. / **Coll:** símbol que identifica una carta amb la seva sèrie (exemple: oros, copes, espases i bastos). / **Mà:** quan s'ha acabat la jugada. En el cas del truc, quan s'han jugat les tres cartes de cada jugador. / **Anar a dalt:** vol dir deixar-ho córrer, abandonar. / **Escartejar:** barrejar, remenar les cartes de la baralla abans de repartir-les als jugadors. / **Escapçar:** tallar la baralla en dues parts i la part que era a dalt, posar-la a sota. / **Picar-se les cartes:** fer-se senyals per saber quines cartes té el company per actuar en conseqüència. La varietat de senyals és molt gran. / **Venir a tu:** jugar una carta sense gaire valor i posar en el teu company l'esperança de guanyar. / **Catxa:** en els jocs d'envit, és una juguesca forta que es fa malgrat no tenir un bon joc, amb l'esperança que els altres jugadors s'acovardiran perquè pensaran que el jugador que la fa té bones cartes. / **Acollonar:** podríem dir que és prendre el pèl, fotre's d'algú, escarnir amb una llengua esmolada

↓ Jugadors i partides de cartes al Casal de Bordils, tardor de 2021

El valor jeràrquic de les cartes, de major a menor vàlua, és: en el truc de quatre, les de més valor són els tresos, seguits dels dosos, dels asos i de les figures: reis, cavalls, sotes, i així anar baixant. En el truc de sis, però, tot i que segueix la mateixa estructura, s'hi afegeix una variant important, la que dona més complexitat a la partida, i és que hi ha dues cartes que valen més que totes les altres: el cinc d'oros ("en fumera") i, sota seu, l'as d'espases ("l'espaseta" o "les tisores"). En el truc no compta el "coll" de les cartes. Abans de començar, es retiren algunes cartes de poc valor, normalment els vuits i els nous.

Hem dit que cada bàndol ha de fer dues bases de les tres possibles per guanyar aquella "mà". Hi ha la possibilitat que les tres jugades d'una mà quedin "empatxades" (empatades), llavors es considera guanyador dels punts d'aquella mà l'equip que ha fet la primera basa.

Qui les guanya, ja té un punt, però... gairebé sempre hi ha algú que, pel bon joc que té, o... que fa veure que té, diu: "Truc!". Si els altres ho accepten, el guanyador d'aquesta mà s'apuntarà dos punts. Ara bé, si, en "trucar", el contrincant l'invita dient-li: "Tres, si jugues", aleshores el valor d'aquella mà és de tres punts per al guanyador. També es pot fer tres en la mà següent, si ja s'ha jugat per truc. Ara bé, si qualsevol dels dos equips no accepta la invitació "truc" i "se'n va a dalt", aquella mà només val un punt. En cas d'acceptar el "truc", llavors serien dos punts per a qui guanyi aquella mà, o tres si s'accepta el "tres" (en alguns llocs se'n diu "retruc"). La partida arriba als 15 punts.

Suposem que ja s'ha muntat la colla de quatre, dues parelles, s'ha ben "escartejat", s'ha "escapçat" i, repartides les tres cartes corresponents, arriba el moment clau. Aquí hi ha uns instant d'expectació, de silenci, de mirades de reüll, ja que cada equip intenta "picar-se" les cartes, a vegades amb acompanyament d'unes frases encriptades per valorar el potencial de què disposen en aquella mà. Però, ull viu!, ja que a vegades poden ser martingales per enredar-te i et poden induir a falses valoracions.

Ja se sent un que diu: "Va, noi, engega!".

El jugador a qui li correspon sortir (posem un exemple hipotètic) a vegades demana al company: "Puc venir cap a tu?" o "Hi poso la meva?". Prèviament, aquest ja li ha "picat" l'ullet, que vol dir que ell té un tres. Com que l'altre també en té un, li proposa que serà ell el darrer a jugar, que podrà fer basa. Està valent, ja que ha vist de reüll que els contrincants s'han "picat" que tenen un dos (aixecament de celles) i un as (llavis enfora, "fer morros"), per tant, considera que ell podrà fer la primera i encara els quedarà un altre tres per guanyar la mà.

Però tots saben que a voltes alguns fan "catxes", fan veure que tenen bo dient coses com "Jo una ja la faré", o "Per què no truques", o, si ha estat el contrincant el que ha trucat, dient-li: "Tres, si jugues!", per espantar-los i veure si es retiren. Ara bé, aquí hi ha el risc que verdaderament tinguin bon joc i els que han fet la catxa perdin tres punts. També es pot donar el cas que, per tantejar la situació, s'ha acceptat el "truc", però..., en veure que verdaderament els que l'han proposat tenen bones cartes, es retirin quan els proposin "tres". És a dir, com que han fet una catxa, si "se'n van a dalt" només perdran dos punts i no tres.

Si els jugadors són del tipus "conservadors", que només hi van quan tenen bones cartes, el joc es converteix en rutinari, en un joc estàtic que pot esdevenir fins i tot avorrit. Val a dir que, en una partida entre uns jugadors que siguin "atrevids" i uns que siguin "conservadors", sempre guanyaran la partida els agosarats.

Ser un bon enraonador, loquaç, tenir l'art d'entabonar amb elegància i... ser coherent discursivament amb l'objectiu proposat no és fàcil. Per això, els grans jugadors de truc han de ser: intuïtius, observadors, murrís, mentiders, lògics, creatius, estratègics... i, com que estem parlant d'un joc d'atzar, també compta el fet de tenir un mínim de bones cartes.

En una taula de truc, hi podem trobar l'essència del bon teatre –pantomima, comèdia, farsa, monòleg, col·loqui, sainet, tragèdia...– i, a més, un bon mostrari de psicologia social. Aquest és l'encant d'aquest joc.

En fi, llarga vida al truc! 🗑️

L'arquitectura de l'aigua

El safareig de Flaçà,
una infraestructura de gènere

A Flaçà, per sort, d'aigua, no en falta, i d'edificis relacionats amb aquest bé tan preuat, n'hi ha uns quants: la Central Elèctrica Vinyals, la mateixa séquia Vinyals, l'antiga fàbrica Salvador Torres Domènech, el molí de la Bolla o el poc conegut com de la Colònia.

El safareig és un més dels edificis que podríem englobar dins l'arquitectura de l'aigua. No obstant això, un safareig té unes connotacions que les altres infraestructures no tenen. És una construcció d'ús femení, pensada per ajudar les dones en la

difícil i dura tasca de rentar la roba, però alhora també va servir per socialitzar i donar sortida a un dèficit higiènic endèmic, ja que la majoria d'elles netejaven la roba en aigües poc salubres. A Flaçà es rentava la roba a les rieres que travessen el poble, però sobretot es té record de com es feia al torrent Margans, que creua el Poble Vell. Esperem que aquesta tasca, que antigament havia estat adjudicada únicament a les dones, esdevingui una tasca compartida i que quedin en un simple record les diferències de gènere.

Fotografia del torrent Margans a inicis del segle XX. Fons Agrupació Fotogràfica de Flaçà

Secció transversal del safareig feta per Salvador Altimir, 1956. Ajuntament de Flaçà

Imatge actual del safareig restaurat, 2021. Autor: Aniol Simon

El safareig en estat ruïnós, 2018. Autora: Rosa Maria Vilà

Per posar fi a aquest dèficit estructural, el 9 de març de 1957 es fa un edicte per a la construcció de dos safareigs, però finalment només s'acaba aprovant la construcció d'un.

Per tirar endavant el projecte, compren una parcel·la a Pere Llaussàs Oller el dia 16 d'octubre de 1957 i l'arquitecte municipal, Salvador Altimir, ja té elaborat des del juny del 1956 un pressupost (de 26.629,58 pessetes per al constructor i 614,44 pessetes per a l'arquitecte, que és ell mateix). El projecte especifica els materials i la disposició que ha de tenir l'obra:

- 1) Ha de tenir llum i ventilació a les quatre cares.
- 2) S'ha de sustentar amb tres jàsseres (bigues mestres).

3) Les teules han de ser de tipologia àrab.

4) Les parets han de estar enlluïdes amb ciment pòrtland blanquejat.

Un cop està tot llest i preparat, el secretari municipal, Vicenç Pons i Junyer, treu a subhasta l'obra, amb el contratemps que queda deserta les dues vegades que surt. La primera, el 23 de desembre de 1957, i la segona, el 18 de març de 1958.

En veure que no hi ha interès per fer l'obra –suposem que és perquè està licitada a un preu molt baix–, se li demana a Ernest Ferrán Pou, de Bordils, que la faci. Aquest accedeix a fer-la i signa el contracte el 10 de juny de 1958, però els problemes no s'acaben aquí, ja que quan la construcció

està acabada té algunes parts que no estan del tot ben fetes (la comporta perd una mica d'aigua). El mateix mestre d'obres diu que al cap d'un mes ho tindrà arreglat i enllestit, però la recepció definitiva no serà fins al 22 de maig de 1959, gairebé un any després que s'iniciïn els treballs.

Així doncs, a partir del 1959 el poble de Flaçà disposa d'un safareig públic per rentar la roba i donar comoditats als seus habitants. L'aigua és canalitzada des del rec de la Fàbrica i desguassa al torrent Margans, que en els fulls municipals és anomenat "torrent Merdansé", la qual cosa ens fa pensar que aquest torrent era de tot menys net, i que la gent s'havia habituat tant a dir-li per aquest malnom

que fins i tot en els documents oficials hi apareix.

Fins no fa gaire, el safareig havia quedat en desús, i no fou fins l'any 2019 que es va arreglar i condicionar de nou. Si bé és cert que tota la coberta és nova, el safareig sí que es va mantenir, i fins i tot es va canalitzar l'aigua de nou i es va habilitar un camí que hi facilités l'accés. No obstant això, encara queda pendent una millora estètica de tot l'entorn i sobretot que la gent redescobreixi aquest indret mig amagat entre la fàbrica, els horts i el torrent Margans.

DAVID GUIXERAS

Un pedrenyal, un bordó i una màrfega

Un procés de l'Arxiu Diocesà de Girona documenta un episodi d'odi veïnal a Mollet, fa més de quatre-cents anys

Som a finals d'agost del 1608. Encara no fa quatre anys que Shakespeare ha estrenat el seu Otel·lo i en fa tres que Cervantes ha publicat la primera part del Quijote. Més a prop nostre, el rector de Vallfogona escriu versos barrocs: ara escabrosos, adés subtils. Les grans pulsions humanes són fang per fer literatura, però aquest fang és ben real.¹

A Sant Joan de Mollet hi fa calor, però alguns veïns necessiten foc per escalfar-se. Situem-nos en un racó de la plaça de l'Església, aleshores placeta de la Congregació, amb el cementiri annex a la capçalera i la casa del rector. I deixem parlar un dels processos moderns conservats a l'Arxiu Dio-

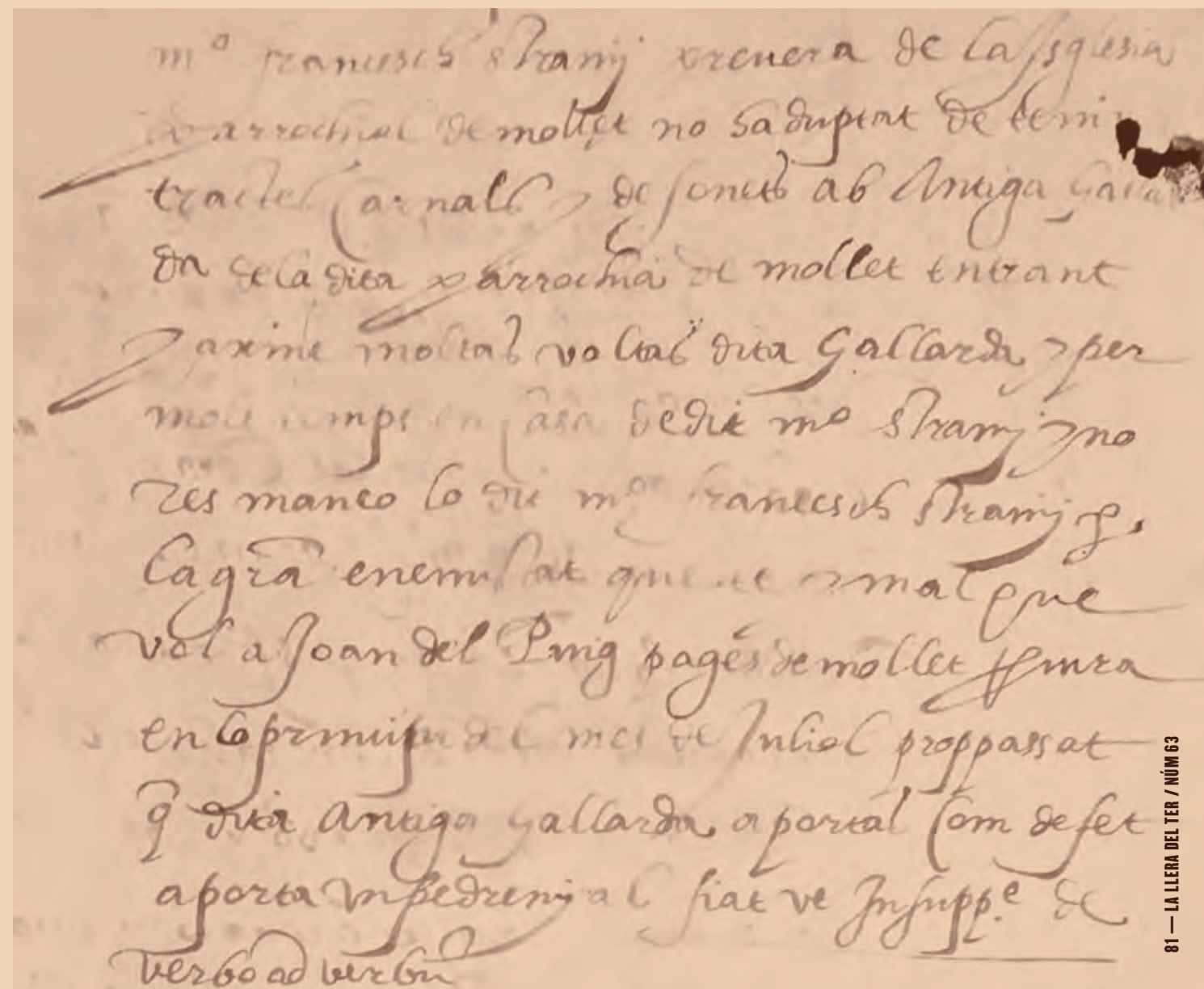
cesà de Girona, el 8439 (Inquisitio n. 12), que ens sorprèn amb una escena que, de tan real, sembla literària. El protagonista principal es diu Francesc Estrany i és prevere beneficiat de Mollet. Però n'hi ha d'altres: persones i objectes. Un pedrenyal, un bordó i una màrfega, per exemple.

¹ Agraeixo a Albert Serrat les facilitats posades a l'Arxiu Diocesà de Girona, així com la reproducció de tres folis del procés; a Pitu Pujol, la lectura de la primera versió de l'article i la informació aportada sobre els preveres beneficiats (nota 2); a Miquel Vallès Garreta, la traducció d'un fragment llatí de la sentència i el comentari que trobareu a la nota 5; a Josep Colls, una precisió puntual.

El dossier arrenca amb la denúncia, el 22 d'agost de 1608, contra "Franciscum Stranij Presbiterum de Molleto". El text s'entendria fins i tot si no l'ortografiéssim ni el puntuéssim mínimament: "A notícia de Pere Garan, prevera y beneficiat de sant Pere de Galigant[s] e procurador fiscal de la Cort ecclesiàstica de Girona, és novement p[er]vingut que m[ossèn] Francesch Strany, prevera de la Església parrochial de Mollet, no ha duptat de tenir tractes carnals desonestos ab Antiga Gallarda de la dita parròchia de Mollet, entrant y axint moltes

voltas dita Gallarda y per molt temps en casa de dit m[ossèn] Strany, y no res manco lo dit m[ossèn] Francesch Strany, per la gran enemistat que té y mal que vol a Joan del Puig, pagès de Mollet, procurà en lo principi del mes de juliol proppasat que dita Antiga Gallarda aportàs, com de fet aportà, un pedrenyal [...]". Llegim poc més endavant, al segon foli de l'expedient, que "es trobàs dit pedrenyal sota del capçal del dit llit de dit del Puig, en lo lloc a on dita Gallarda lo havia posat [...]". Segueix un plec de mig full encartat: és el "Memorial dels

Dossier 8439 (f. 1rv).
Arxiu Diocesà de Girona ↓

Dossier 8439 (f.3r i f.14r).
Arxiu Diocesà de Girona ↓

3) memo yal dels testimo
ny an de de yolar fore
la suplicatio donada a mo
for
+ yo no go mingo prevere
ha tant en mollet
+ mebr on nebot del dit mo go mingo
go quec du pere
+ mel despi ayralc fill de mado
maria
+ mel mo rafel març ultor de
mollet
+ mebr mado maria muller de
mebre francesc mestre de cabal
+ mebr margarida consella feta
de dita mado maria
+ mel mado puix muller de pere
vixxo sabater
+ mel cana duna quec du mado
Gord

Exemplum cedei con ab. Jno
Lata lecta et principalis sumigata fite
Sung. senuencia. Alim. somim
Jpauue Gonsaleu de arulano vira in
Generale et offinale vclacum mori
Indeni vira et recte Judicantio
proteribmag sedente. Inquada corehi
Caeredia Cira Jnoq gnanda anlam

testimonis [que] an de deposar sobre la suplicació donada a monsenyor”. Conté vuit noms, i davant de cada nom una marca indica si van declarar o bé finalment no van fer-ho. Aquest segon és el cas de Giralt i Margarida, fills de “madò Maria”, casada amb Francesc Cassanyas, “mestre de cases”.

Els testimonis van declarar el 23 i el 24 d'agost a l'església de Mollet. El primer (f. 4r-5r) és Antoni Domingo, “presbiter beneficiatus”, és a dir, prevere beneficiat de Sant Joan de Mollet, tal com ho era Francesc Estrany². Domingo afirma que “per la present parròchia de Mollet és la publica veu et fama que m[ossèn] Francesch Estrany, prevera de Mollet, té en amistat molt ha a la dita Antiga Gallarda”. Ell mateix ho pot corroborar, atès que tres o quatre mesos enrere “viu jo, testimoni, que dita Antiga Gallarda, axint jo de la Isglésia de dita parròchia, entrà p[er] la porta del sementiri que trau la casa de dit m[ossèn] Strany porta dins de casa de dit m[ossèn] Strany, y assò podien esser entre set y vuyt hores de mati”.³ Domingo fa aparèixer per primer cop (tots els testimonis l'esmentaran posteriorment) un altre nom a l'escena: Miquel Estrany, nebot de Francesc, que “tenia paraules i-s barelava ab Joan del Puig”. Antoni Domingo assegura haver sentit “que lo dit Miquel Strany digué an al dit del Puig, qui estava a la porta de la casa la qual trau porta en dita placeta de la confraria, ‘ix aquí si goses, y dit del Puig isqué ab sa daga empunyada”. Surten veïns a separar-los. Francesc i Miquel Estrany se’n van a casa del primer, però el problema no acaba aquí. Diu Domingo: “Y après viu jo, testimoni, que lo dit Miquel Estrany, son nabot, isqué en les reixes del samentiri ab un pedrenyal que aportave en les mans, fahent gran manases que volia matar a dit del Puig, y la dita Gallarda [...] detenia a dit Miquel Estrany perquè no anàs a denyar al dit del Puig.” Si no hi hagués hagut gent “qui l’agués destorbat”, l’hauria ferit “o per ventura mort”.

Parla després Pere Domingo, nebot de l’anterior (f. 5v-6rv). Afirma també que Francesc Estrany i Antiga Gallarda “fa molt temps que viuen amistensats”. El seu testimoni coincideix fil per randa amb el d’Antoni Domingo: “Un dia que no podria dir quin era [...], estant-me jo prenent lo sol en lo sementiri de dita parròchia de Sant Joan

de Mollet, viu jo, testimoni, que la dita Antiga Gallarda, a les set hores poc més poc manco pessat migdia, entrà per la porta del sementiri te [a?] la casa ahont sta dit mossèn Francesch [...]” També explica que va presenciar les raons entre Miquel Estrany i Joan del Puig. Miquel acusava Joan d’haver llançat pedres “a la taulada de mon oncle”, i Joan, des de casa seva, ho negava. Després afirma que Miquel “estava serca de les reixes del sementiri de dita isglésia ab son pedrenyal, que en les mans portava”, i demanava al seu oncle i a Antiga Gallarda “que-l dexassen pessar”, cosa que no van fer. Joan “lo sgordava ab un bordó que aportava en les mans en lo camí prop dites reixes de dita isglésia”. Afigurem-nos-els: l’un amb un pedrenyal, una arma de foc emprada als segles XVI i XVII que es disparava amb pedra foguera; l’altre amb un bordó, una espasa d’estoc que ha de ser per força la daga a què fan referència altres testimonis. Pere Domingo hi afegeix que, arran de l’incident, Miquel del Puig “fonch pres per la unió”,⁴ i poc després “entenguí a dir per la dita parròchia de Mollet que lo pedrenyal que la unió s’avia trobat sota la màrfega del llit de dit del Puig ere del dit m[ossèn] Francesch Strany”.

El testimoni següent (f. 6v-8r) és el de Maria, dona de Francesc Cassanyas. Segons diu, “m[ossèn] Francesc Strany té en amistat y viu concubiniàriament ja fa gran temps ab dita Antiga Gallarda”. Explica haver estat testimoni dels mateixos fets, a la placeta de la Confraria: Joan del Puig surt de casa seva, empunyant una daga, després que Miquel l’hagués reptat que “isqués defora de casa si gosava”, i els veïns els acaben separant.

² El prevere beneficiat havia fet carrera eclesiàstica i rebia un benefici, una mena de dot, a canvi d’estar consagrat a l’altar que era propietat de la família, normalment acabada, que li concedia el benefici. Els beneficis eren fórmules molt usades com a excusa per tornar al poble de naixença, on calia cuidar uns pares d’edat avançada o fer-se càrrec d’algunes propietats. Hi havia preveres beneficiats que vivien a la rectoria amb el rector; altres tenien casa pròpia.

³ “Treure porta a un lloc” significa ‘tenir-hi sortida mitjançant una porta’ (Diccionari català-valencià-balear, s.v. porta). Aquest “de mati” es contradiu, com veurem de seguida, amb el que afirma el testimoni posterior, “pessat migdia”.

⁴ Al segle XVII, “la Unió era una milícia destinada a la captura de lladres i d’altres malfactors” (Diccionari català-valencià-balear, s.v. unió). No he pogut precisar més el sentit que té aquest concepte en el procés del 1608.

Després aquests mateixos veïns impedeixen que Miquel fereixi o mati Joan amb un pedrenyal que ha anat a buscar a cal seu oncle. L'única aportació diferent respecte del deposant anterior és que “també he entès a dir que la dita Antiga Gallarda ha dit que ella lo havie posat dit pedrenyal dejús de la màrrega del llit de dit Puig”. Pere Domingo signa “la present depositió per Maria, muller de Francesch Casanyas, mestre de cases de Mollet, feta lo dia present per no saber ella de escriure”. Fa el mateix amb el testimoni de Peyrona, dona del sabater Pere Nitxo (un àlies; més endavant surt el cognom real: Puig), que no aporta cap novetat. En canvi, és Rafel Martí, prevere i rector de Sant Joan de Mollet, qui signa la declaració (f. 9rv-10r) de Maria Borlas, viuda, “per no saber ella de scriura”.

L'endemà, 24 d'agost, és el torn de Rafel Martí (f. 10rv-11r). El rector de Mollet posa en dubte el concubinatge, “lo que jo no crech per ço que ell [Francesc Estrany] és home molt vell e qui passa de setanta anys”. Martí no ha vist ni ha “antès” res sobre aquest afer. Explica que el germà de Joan del Puig va explicar-li, “ja molts dies”, l'incident entre Miquel i Joan. “La hunió havie pres an al dit Joan del Puig” i li havia trobat un pedrenyal “de tres palms curt al capsal del llit ahont dormia dit del Puig, y per axò esta pres en las càrsers reals de la ciutat de Gerona”. Rafel Martí no creu que, tot i el que diu Gallarda, el pedrenyal sigui de mossèn Estrany, “perque may li he vist portar pedrenyal ni tenir en sa casa, que y so entrat moltíssimes voltes, majorment que la hedat no la y acompanya”.

L'1 de setembre s'interroga Francesc Estrany (f. 11rv-12rv). Després de dir quina edat té (“setanta y quatra anys més que manco”), “int(errogat) si ell coneix a Antiga Gallarda, de la parròchia de Mollet”, assegura que “molt bé coneix a dita Antiga Gallarda perquè's parrochiana de la parròchia de Mollet de hont jo so beneficiat, y axí la coneix y haver-la vista moltes voltes”. Quan se li demana si “ha viscut gran temps concubinàriament ab ella y si l'à coneguda carnalment y desonestament, y si li és entrada y axida moltes voltes en sa casa”, mossèn Estrany nega la primera acusació, però no és taxatiu pel que fa a la segona: “ara no tinch recort que ella may me sia entrada ni axida en ma casa”. Ho repeteix després que se li hagi insistit “com pot ell dir axò, com la cort

tinga informació que ell ha molt gran temps que la té en amistat y la coneix carnalment y desonestament y li entrava y axia molt sovint en sa casa”. Nega que porti mala voluntat a Joan del Puig. Assegura que no ha donat “un pedrenyal curt, ço és de tres palms de canó”, a Antiga Gallarda ni l'ha persuadit que el posés “dejús [...] de la màrrega del llit” de Joan del Puig. Tampoc no reconeix haver amenaçat del Puig “que per una via o per altra lo feria preterir”.

Amb data 2 de setembre de 1608, llegim que “si lo procurador fiscal ha acusat a Francesch Strany, prevera de Mollet, de algunas cosas, pot estar v[os-tra] m[ercè] enterat no han passat en ésser, y per tant lo dit Strany se sotmet a v[os-tra] m[ercè] no entenent com no entén dar deffensa alguna [...] supplique ab la humilitat deguda a v[os-tra] m[ercè] sie de son servey manar-lo relexar”. La resolució es troba als folis 12-14 i es va redactar l'endemà, 3 de setembre. La humitat ha enfosquit alguns racons del paper, però el sentit general del text és clar. El vicari general, Joan González de Arellano, condemna Francesc Estrany a pagar les despeses del procés i exigeix que en el futur no convisqui sota un mateix sostre amb Antiga Gallarda: “[...] condempnamus ad solvendum omnes expensas et jura fiscalia inde factas et facienas [...] monemus et mandamus quatenus acetero non estet cohabitete nec reperiatur enim dicta Anticha Gallarda de qua infematus existit sub uno et eodem tecto nec in aliquo loco suspecto sub pena viginti quinque librarum” (f. 14r IMATGE 3).

La traducció d'aquest fragment fa així: “[...] condemnem a pagar totes les despeses i drets de la fiscalia, fetes i aquelles que caldrà fer [despeses i drets] [...] advertim i manem, en la mesura que d'ara endavant no estarà convivint ni serà trobada la dita Antiga Gallarda sota un únic sostre ni en cap lloc sospitós, amb [sota] la pena de vint-i-cinc lliures.”⁵

Tanquem l'expedient del procés i tornem les veus —hem trobat a faltar la d'Antiga Gallarda— al silenci dels segles 🏰

⁵ La paraula infematus, un neologisme de l'edat mitjana, significa ‘infamant’; és a dir, Antiga Gallarda ha sigut “infamant” en sentit actiu, no passiu, perquè és ella qui ha “infamat” l'altre. El llenguatge és clarament despectiu vers la dona. Una traducció més literària que literal del fragment seria la següent: “Antiga Gallarda, la qual ha viscut de manera infamant, no conviurà ni ha de ser trobada sinó sota un sol sostre i en cap lloc sospitós. De no ser així, serà condemnada a pagar vint-i-cinc lliures.”

ELS ESTRANY, ELS PUIG I ELS DEL PUIG

LLIBRE DE BAPTISMES

Sant Joan de Mollet / S.XVI

Els llibres de baptismes de Sant Joan de Mollet corresponents al segle XVI tenen nombroses llacunes, però hi documentem molts membres de la família Estrany. Un d'ells és Pere Estrany, batejat el 28/9/1533, que va tenir de padrins Pere Camps de Bordils i la senyora Puig de Mollet. El 06/11/1536 va ser batejat Francesc Estrany, fill d'Antoni. Tenint en compte que els nadons es batejaven acabats de néixer, podria ser el Francesc Estrany del procés del 1608, que, com hem vist, afirmava tenir “setanta y quatra anys més que manco”? No recordava la seva edat exacta i es feia una mica més gran que no era? O aquest Francesc pertanyia a una altra branca dels Estrany?

El 24/6/1553 és batejat Joan, fill de Miquel Estrany. Potser massa gran per ser el nebot del prevere beneficiat de Mollet? El 22/1/1576 es bateja Margarida, filla també d'un Miquel Estrany que té més números de ser el protagonista dels fets de l'estiu del 1608.

En el llibre de baptismes també hi trobem diversos Puig. Per exemple, el 8/4/1536 és batejat Joan Puig, fill de Pere Puig. En el llibre de matrimonis (1565-1673) hi consta el casament, el 30/11/1614, de Joan Puig i Esperança, filla de Joan Castellà. Dos mesos més tard, l'1/2/1615, es casen Miquel del Puig (ja no és Puig, sinó del Puig; aquest del s'hi afegeix entre línies) i Margarida Olivera.

Els preveres i sagristans que consten en aquest llibre de casaments són Baldiri Joher, fins el 1578; Joan Masó, fins el 1589, i Rafel Martí, fins el 1629.

MIQUEL TERRADEZ Fotografia
Martí Navarro Molina

La caça del senglar

Un repàs al recorregut de la Colla del Senglar de Flaçà, Foixà i la Pera, nascuda el 2001, a partir d'una entrevista amb Jandro Castellà

En el darrer article vam poder conèixer la caça menor a Flaçà i ara, com ja vam comentar, ens toca parlar de la caça major. Per fer-ho, ningú millor que en Jandro Castellà, que d'aquest tema en sap molt i, a més, està molt ben documentat. El que té clar és que, si volem parlar del senglar, cal fer una mica d'història per entendre ben bé el tema, i així ho fem.

Comença explicant que, des del paleolític, ja tenim constància de la presència del senglar a les nostres contrades, més o menys abundant

segons les èpoques, però sempre present als principals enclavaments muntanyosos del nostre país. A principis del segle XX i ja coincidint amb la forta embranzida que agafà la indústria, una sèrie de factors van fer que el senglar pràcticament desaparegués. Un factor va ser la tala i l'aclarida dels boscos per treure'n el carbó com a combustible per cuinar i escalfar-se. L'altre, la neteja del sotabosc per fer-ne les feixines per a rajolereries, forns i ceràmiques. Això va propiciar que el senglar gairebé no tingués on ama-

En Jandro i un altre caçador
un diumenge de cacera ↑

Jandro Castellà, d'esquenes, va ser el cap de la Colla del Senglar de Flaçà-Foixà-la Pera des del 2001 fins el 2020

Unes quaranta persones formen part de la colla

gar-se. També l'engegada de ramats d'ovelles i cabres i fins i tot de porcs domèstics va propiciar una forta competència per l'obtenció d'aliments, especialment aglans, castanyes i pastures. Com a conseqüència d'això, els pocs senglars que quedaven a mitjan segle XX van subsistir al cor de les nostres muntanyes: les Gavarres, les Guillerries, les Alberes, el massís de Rocacorba i altres racons.

A partir dels anys seixanta del segle passat, la llenya va donar pas al gas butà i altres combustibles derivats del petroli i la gent que treballava a bosc va haver de buscar feina a les

fàbriques i dedicar-se a altres menesters. En poc temps i per falta de rendibilitat, els boscos es van abandonar i embrutir fins a quedar tal com els coneixem ara mateix. També amb els canvis d'usos de la pagesia, les petites explotacions agrícoles i ramaderes van desaparèixer, la majoria de camps i feixes de muntanya van quedar erms i la cria d'animals va passar de la pastura a les granges. I vet aquí que els senglars tenen llocs on amagar-se, menjar i tranquil·litat. És en aquest moment quan comença l'explosió demogràfica: a partir dels anys setanta tímida-ment, i des dels noranta no ha parat de créixer.

Un cop fet aquest pròleg i ja ben situats, em comença a parlar pròpiament de la colla de caçadors. Així, m'explica que a la primavera del 1983, amb el seu soci, en Joan Vidal, tots dos veïns de Celrà, es van establir a Flaçà en un petit negoci dedicat a la reparació i la venda de vehicles. "Ja en aquells anys vuitanta nosaltres feia uns quants anys que formàvem part de la colla del senglar de Celrà, colla que nasqué als anys cinquanta del segle XX i amb forta tradició. Va ser qüestió de poc temps que establíem relació amb caçadors de Flaçà i rodalia interessats en aquesta modalitat, i la mateixa tardor del 1983 es van fer les primeres caceres del senglar a Flaçà, organitzades amb caçadors de Celrà, Flaçà i rodalia. Va coincidir que els de Celrà també caçaven el senglar des de feia set o vuit anys a la Pera i vam decidir fer les caceres conjuntes amb els veïns." Ja eren Flaçà i la Pera, i el senglar continuava expandint-se. L'any 1984 van ampliar el terme i es compartien algunes caceres amb els veïns de Foixà. Aquí ja es va gestar el que seria la futura Colla del Senglar Flaçà-Foixà-la Pera.

Van passar els anys i, seguint la tradició, es caçava els diumenges a Celrà i a la Pera i un dissabte de cada quinze dies a Foixà i Flaçà. L'any 2001 es va fundar a Flaçà la colla tal com existeix avui amb el nom de Flaçà-Foixà-la Pera.

Així, es van acreditar a la Federació Catalana de Caça com a nova colla, es van donar d'alta a telecomunicacions i van adquirir un canal de ràdio. Aquell primer any, l'associació de caça de Ruplà també va passar a formar part de la nova colla i es va ampliar el terme. El mateix Jandro Castellà va tenir l'honor de ser el cap de colla des del 2001 fins l'any passat, que va donar lloc a les noves generacions.

Els integrants de la Colla són unes quaranta persones del Baix Empordà, Flaçà i rodalia. La modalitat de caça practicada és la batuda amb gossos de rastre, encerclant la zona amb les típiques parades, apostades als llocs de pas. Els gossos són l'ànima de la cacera: amb els seus lla-drucs empaiten els senglars fins a fer-los entrar on hi ha els caçadors, a l'aguait per abatreg-los.

Els vedats de caça són els quatre municipis

abans esmentats de Flaçà, Foixà, la Pera i Ruplà. Ocasionalment també comparteixen alguna cacera amb altres colles veïnes, principalment amb la colla de Celrà. El seu dia de caça principal és el diumenge. La trobada és a trenc d'alba, al migdia retirada i tothom cap a casa a dinar. També es caça alguns festius, però mai en dies feiners.

Els primers anys de la Colla es capturava una mitjana de 70 animals per temporada, i progressivament cada any va augmentar fins a les 200 captures de l'any 2017. Del 2018 al 2020 hi ha hagut una petita baixada poblacional, però aquest any 2021, i a finals d'octubre, ja són una vuitantena els porcs caçats en poc més de dos mesos. Si es manté aquest ritme, podria ser una campanya semblant a la del 2017. A més del vessant lúdic i esportiu, la Colla contribueix al control poblacional d'una espècie altament perjudicial per a l'agricultura i per al trànsit rodad.

Molts companys de la Colla cada any, a la primavera, fora ja del temps de cacera, es retroben uns set o vuit matins els caps de setmana per netejar i desbrossar corriols i camins dintre els nostres termes. D'aquesta activitat desinteressada per part dels caçadors, en poden gaudir tant caçadors com boletaires, ciclistes, amants de la natura, etc.

La Colla Flaçà-Foixà-la Pera, entre altres activitats, participa en la Marató de Nadal, en dinars populars i sempre estan disposats a gaudir i cuidar la nostra natura més propera.

Un dels desitjos que em manifesta en Jandro és que aquesta colla continuï amb tota la força i l'embranchida com fins ara i durant molts anys. També aprofita per donar les gràcies a tots els que han fet que això fos possible: pagesos, propietaris, ajuntaments, i a les associacions de caça de la zona i a tots els companys de la Colla per ser com són i per gaudir junts cada jornada. Per últim, també vol donar les gràcies i tenir un record molt especial "per a tots aquells companys que ja ens han deixat i que mai no oblidarem" 📖

ÒSCAR HERRANZ Fotografia
Aniol Simon Surià

L'aviador i la molletenca

Preàmbul d'una vida junts:
una història d'amor en temps de
la Guerra Civil i amb el camp
d'aviació de Celrà de rerefons

És l'any de l'inici de la Guerra Civil espanyola, el 1936, quan en uns terrenys fins aleshores agrícoles s'inicia la construcció, per part del bàndol republicà, d'un camp d'aviació amb finalitat militar que ocuparà part dels municipis de Celrà, principalment, i de Bordils. L'extensió final del camp d'aviació fou de més de 1.200 hectàrees (el 21% de les quals afectaven Bordils) i estigué operatiu des del primer trimestre del 1937 fins al febrer del 1939.

El camp d'aviació va tenir inicialment la funció de base per a la vigilància costanera gironina, en prevenció dels atacs aeris (amb avions italians) i marítims que des de les bases il·lenques de Mallorca emprenien les forces del bàndol nacional. Més tard, a aquestes tasques se n'hi afegiren d'altres. La primera fou la d'escola de vols nocturns; després, la de proves de vol dels avions russos Polikarpov I-16 (o "Mosca"), que es muntaven en un taller a Celrà mateix, i finalment es con-

Refugis antiaeris prop
del camp d'aviació ↑

↑ Uniforme de l'aviador Joaquim Tremosa (Barcelona, 1916 - Sant Joan de Mollet, 2010), protagonista d'aquesta història

↑ Fotografia aèria d'un bombardeig del bàndol nacional al camp d'aviació de Celrà

↑ Exposició permanent "El camp d'aviació de Celrà (1936-1939)" al centre cívic La Fàbrica

vertí en la principal base d'avions soviètics Tupolev SB-2 "Katiuska" a Catalunya. Des de Celrà, aquests avions volaven en missió de bombardeig a Mallorca, l'Ebre o altres objectius ja ocupats en l'avançada franquista a Catalunya.

Avui, el que va ser l'aeròdrom es pot visitar fent una passejada d'una mica més de sis quilòmetres, a peu o en bicicleta. Si decidim fer-la a peu ens costarà, diguem-ne, un parell d'hores. Ens podrem aturar a contemplar patrimoni rural, com determinades masies; patrimoni natural, com és el bosc de ribera, i obres d'enginyeria, com la séquia Vinyals, però també refugis antiaeris (el camp d'aviació, evidentment, es va convertir, per la seva pròpia naturalesa, en objectiu militar dels enemics) o polvorins.

Però dintre del sòrdid i cruel esdevenir de la guerra, fora de les taules amb mapes on els alts comandaments militars marquen les línies estratègiques, que els generals han de seguir en les seves batalles a peu de trinxera, entre la pols i el

patiment, sempre hi ha una espurna d'esperança per a la floració, en els cors de les persones, de la solidaritat, la compassió, la fraternitat i altres sentiments nobles que endolceixen la naturalesa humana: l'amor, potser. Alguns, positivistes, diran que tot això no és més que pura química que circula per les nostres venes –química barrejada entre els 5 litres de sang que tenim de mitjana– en forma del que es denomina hormones. Segurament, però, d'això, el comú de la gent en diu també amor.

Una d'aquestes històries d'amor que succeïren dintre de la història de la guerra es desenvolupà a Sant Joan de Mollet. O, més ben dit, entre Sant Joan de Mollet, l'aeròdrom de Celrà i l'aire que hi havia per sobre.

La ruta (a peu o en bicicleta) que acabem de descriure breument, la podem complementar amb una visita al centre cívic La Fàbrica de Celrà. Molts hi hem estat una o mil vegades. Travessem el bar i entrem en una nau en la qual

trobem, una mica més enllà dels excusats, un espai en què s'exposen algunes peces originals de l'esmentada Guerra Civil: pistoles, escopetes o punyals. Dintre d'aquestes vitrines hi ha un vestit que resulta curiós avui dia. Es tracta d'un uniforme d'aviador, cedit per la família, tot ell de cuir, que en aquell temps va dur un home que es deia Joaquim Tremosa. Al peu del maniquí que el vesteix podem llegir una placa amb el seu nom complet: Joaquim Tremosa Arnavat, nascut a Barcelona al juny del 1916 i mort a Sant Joan de Mollet el 12 d'abril de 2010.

Deixarem per a una altra ocasió, si és possible, explicar-vos la vida d'aquell home, definit en alguns llocs com un as de l'aviació, que entre perills i dolor (potser, com a soldat que era, patit i exercit) trobà en la història d'una guerra terrible, com totes, la seva pròpia història d'amor. Imaginem-nos el vol del seu Polikarpov I-15, rasant, sobre les teulades de Mollet. El vol, tan antinatural per a l'home, sempre ens fascina: el d'una au,

el d'un globus, el d'un aeroplà, fins i tot en aquests nostres dies, en què tan acostumats estem a tot allò estrafolari. Quina degué ser la impressió produïda en la humil gent de l'agrícola Sant Joan de Mollet (aleshores amb el nom canviat a Mollet de Ter) en veure passar sobre els seus caps un d'aquells ginys rugents, mortífers i impassibles? M'imagino el poble ras, traient-se la barretina o la gorra del cap, mirant el cel blau, portant-se la mà al front per ocultar l'impacte directe del sol als ulls i contemplant en èxtasi aquella meravella de l'enginy humà, i m'imagino quin devia ser el goig de l'enamorada molletenca quan donava cops de colze a les altres donzelles com dient: "Vet aquí el més valent entre els homes valents, que amb el difícil art de volar ve a demostrar-me que en l'horror de la guerra sempre quedarà un espai per sobre del qual brillarà, amb el mateix efecte del sol que us enlluerna, l'amor" 🏰

MARIA PUIG PARNAU Fotografia
Martí Navarro Molina

Una mica de pila de terra

La història d'un refugiat de la Guerra Civil enterrat anònimament a Madremanya

Som als últims dies del gener del 1939 i fa fred. Al cementiri de Madremanya, unes persones enterren el cos d'un home. No són gaires. L'enterren a terra, a més de mil quilòmetres de casa seva i sense cap làpida ni cap senyal. Pocs dies després, la família d'aquest home fugirà una altra vegada, sense ell. Durant un temps, a sobre de la tomba hi haurà una mica de pila de terra i una creu. Potser alguna vegada algú hi deixarà un ram. Després, la creu desapareixerà i la mica de pila de terra s'anirà desfent, i ja res assenyalarà aquella tomba i el seu record i la seva vida s'aniran esborrant gairebé del tot. Gairebé.

L'exili que van patir milers de persones a les acaballes de la Guerra Civil espanyola és, per desgràcia, molt conegut. En canvi, potser no som gaire conscients que, per a moltes d'aquestes persones, l'exili havia hagut de començar abans,

ja, obeint l'avenç de les tropes nacionals, de la violència i de la misèria. Des del juliol del 1936, els moviments de població dins els territoris espanyols van ser una constant. Catalunya, que no va caure en mans dels feixistes fins molt avançada la Guerra, va ser un dels territoris que va rebre més refugiats: es calcula que, aproximadament, van arribar-hi un milió de persones desplaçades, una xifra que representava una tercera part de la població total de la Catalunya d'aquell temps¹. Entre totes aquestes persones refugiades, hi havia en José Gómez Méndez i la seva família, que van arribar a Madremanya des d'un poble de Màlaga.

En Miquel Marquès, l'excalde de Madremanya, que té 96 anys i una memòria precisa i envejable, encara recorda en José. Va ser ell qui me'n va parlar. En Miquel recorda el bigoti gruixut i negre que portava en José, i se'l dibuixa a la cara, amb

Cementiri vell de Madremanya, on van enterrar en José Gómez Méndez, provinent de Màlaga, el gener de 1939

els dits, mentre hi pensa. També recorda el lloc on el van enterrar, a terra, sense cap làpida ni cap senyal, pocs dies abans que tots els refugiats que hi havia al poble haguessin de marxar, empesos pel final de la Guerra i la victòria feixista. M'assenyala el lloc sense cap dubte, ràpid. Entrant al cementiri, a mà esquerra, on comença la terra, arran de paret. El cos d'en José es va quedar allà, sol, amb una mica de pila de terra a sobre. Durant anys, els nens i nenes que entraven al cementiri per assajar-hi valenties preadolescents assenyalaaven aquella mica de pila de terra i deien: "Aquí hi ha un home." En Josep Puig encara se'n recorda. Ho deien cada cop que hi entraven. Però no en sabien res més. Una mica de pila de terra i un home, i prou. La resta de la història l'han hagut d'explicar, deixant buits i moltes preguntes, els documents

trobats a l'arxiu de l'Ajuntament de Madremanya².

En José Gómez Méndez era fill d'Ojén, un poble de Màlaga molt proper a Marbella, enfilat a Sierra Blanca i de gran tradició minera. En José era miner i, amb la seva esposa, la Josefa Sánchez Merino, que també era filla d'Ojén, tenien cinc fills: l'Esteban, en Miguel, en José, la Isabel

¹ SERRALLONGA, Joan (2010). "Els refugiats i desplaçats a Catalunya durant la Guerra Civil", dins *L'Ordit*, 3, 13-22. Consultable a: <<https://raco.cat/index.php/Ordit/article/view/234352>>.

² Els documents que s'han pogut localitzar són: dues referències als refugiats en les actes dels plens de l'Ajuntament (una del 25 d'octubre de 1937 i l'altra del 7 de novembre del mateix any), un full solt de resum del padró municipal del 30 d'abril de 1936 adreçat al Servei d'Estadística de la Generalitat (on encara no hi consta cap refugiat), el registre de defunció d'en José, el registre de defunció d'un altre refugiat (Juan Sillero Podadera, refugiat a Sant Martí Vell) i, finalment, una llista que registra el padró de l'1 de desembre de 1937 i que inclou les dades de 33 persones refugiades.

i en Francisco. Quan van arribar a Madremanya, ja no van arribar tots junts. El matrimoni va refugiar-se al poble amb dos dels seus fills, en Francisco i la Isabel, de deu i disset anys. Els altres tres fills eren nois i devien ser tots més grans. Devien ser tots tres a la guerra? Devien ser vius? Es devien tornar a veure, amb la seva família?

També anava amb ells la María España, la jove d'en José, sortida de Parauta, que és un altre municipi de la província de Màlaga, encara més petit i més enfilat a les muntanyes que Ojén. La María tenia un nen de quatre anys que també es deia José, com el seu avi. Aquest nen era fill de la María i d'un dels fills grans d'en José i havia nascut a Tànger, al Marroc.

Tànger, a principis del segle XX, era una ciutat internacional governada per representants de diversos països europeus (Espanya, França, Gran Bretanya i Holanda, entre d'altres), dels Estats Units, de la Unió Soviètica i del Marroc. La

situació política de Tànger afavoria el seu creixement econòmic i convertia la ciutat en un imant per a una part de la població espanyola, que vivia amb molta misèria i volia fer-se una vida millor. Així, segurament, un dels fills d'en José va arribar a Tànger amb la seva dona, la María, i hi van tenir el seu fill, el petit José. La Guerra va fer que el matrimoni se separés i que la María arribés a Madremanya amb el seu fill i amb la família del seu marit. I el marit era a la guerra? El van cridar al front essent a Tànger? Lluitava al mateix bàndol que els seus germans o, essent uns a Ojén i l'altre a Tànger, havien quedat en bàndols contraris i es disparaven? Va tornar a veure el seu fill? Va poder recordar el seu pare, aquest nen?

Les preguntes es multipliquen amb cada certesa. I les hipòtesis creixen com l'escuma. Per què va haver de marxar de casa seva aquesta família? Va ser per la violència, la por i la misèria, segur. Hi va haver motivacions polítiques, també? Compro-

↑ **Amb els documents trobats a l'Ajuntament de Madremanya encara es pot resseguir la pista d'altres refugiats que, com en José, van ser acollits al poble**

misos amb partits o sindicats que els empenyesin a escapar? En José era miner, i potser els seus fills grans també eren miners, i la mineria sempre ha estat un sector compromès amb la lluita social i obrera. Per què van haver de marxar de casa seva? Hi van tornar mai?

Màlaga va ser, juntament amb Jaén i Almeria, una de les províncies andaluses que va resistir el cop d'estat militar que va iniciar la Guerra Civil. La ciutat de Màlaga va aguantar durant set mesos la pressió de les tropes feixistes i dels avions nazis, que atacaven la ciutat cada dia. A la capital, ja hi havia milers de persones vingudes de zones properes ocupades. Hi eren, en José i la seva família, a la ciutat?

Finalment, el 6 de febrer de 1937, Màlaga va caure, i tota una allau de malaguenys de la capital i dels pobles va fugir a peu cap a Almeria. Hi eren, ells? Per la carretera arran de costa, la munió de gent que fugia sense res era immensa. Es calcula que van sortir de la ciutat entre 100.000 i 150.000 persones i és poc sabut que, durant aquesta desbandada, diversos vaixells nacionals van bombardejar la corrua de civils. Van bombardejar-los diverses vegades durant els deu dies que van caminar des de Màlaga fins a Almeria. En aquesta massacre civil, comesa només uns quants mesos abans que la de Gernika, molt més coneguda, va haver-hi entre 3.000 i 5.000 víctimes mortals³. Van passar per allà, en José i la seva família? Van perdre-hi algun dels seus fills?, algú de la seva família?

Cinc mesos després d'aquest episodi, al juliol del 1937, un grup de 33 refugiats va arribar a Madremanya. La majoria eren malaguenys, però també n'hi havia de Cadis, Granada, Huelva, Lleó i alguns que venien des de Tànger. Va ser el primer grup de refugiats que va arribar al poble, però no seria l'últim. A l'agost del 1938 n'arribà un segon grup, de 40 persones, i al desembre del mateix any arribaren 65 persones més. Cal tenir present que el cens de Madremanya el 1936 era de 384 habitants i que, per tant, el nombre total de persones que es van refugiar al municipi, 138, representa gairebé el 36% de la població.

Durant la Guerra Civil, Catalunya, com altres territoris de l'Estat, va rebre aproximadament un milió de persones que havien hagut d'abandonar casa seva. Inicialment, es dirigien sobretot a Barcelona i els acollien diverses associacions de socors de la ciutat, però el ritme i la quantitat de persones desplaçades va anar augmentant i tant la Generalitat com diversos partits polítics van mirar d'organitzar-se per donar-hi resposta. Amb la ciutat de Barcelona cada cop més plena de gent desplaçada i cada cop menys segura, el govern català va repartir els refugiats pel territori català.

³ Per a més informació sobre aquest episodi de la Guerra Civil, es pot visualitzar el documental *La desbandada de Màlaga en 1937*, de Canal Sur. Consultable aquí: <https://www.youtube.com/watch?v=tE12-MnV2nE&ab_channel=MemorANDA>.

Cada municipi n'assumia un percentatge proporcional al seu nombre d'habitants, un percentatge que va haver d'anar pujant, i el municipi s'ocupava de la seva acollida i manteniment. La Generalitat havia d'ingressar un subsidi als ajuntaments per tal que poguessin fer front a aquesta situació, però això aviat va fer-se molt difícil o impossible i els ajuntaments van haver de buscar altres fonts d'ingressos o altres opcions per a l'acollida.

A Madremanya, l'acollida va fer-se amb els recursos a l'abast, des de l'Ajuntament i entre els veïns. Les famílies de refugiats es van distribuir en les cases buides que hi havia al municipi (buides perquè els seus propietaris havien hagut de fugir o perquè, simplement, no hi vivia ningú). N'hi havia a la Rectoria, a Can Casimiro, a Can Pebrot... En José i la seva família vivien al que llavors era el número 9 del carrer de Sant Esteve. Mantenir totes aquestes persones, sense feina i amb molt pocs recursos, no va ser una feina fàcil. A les actes del ple de l'Ajuntament de Madremanya del dia 25 d'octubre de 1937 es pot veure com el consistori acorda "fer un repartiment setmanal [entre els veïns] per atendre les despeses que ocasionen els refugiats", ja que "la Generalitat de Catalunya no satisfà puntualment el subsidi que té acordat". A la següent reunió municipal, el 7 de novembre, l'Ajuntament matisa aquest acord i dona la possibilitat als veïns d'assumir la manutenció i l'assistència d'un refugiat en comptes de fer l'aportació econòmica setmanal, "ja que és un deure de tots els ciutadans contribuir a les necessitats que imposa la guerra, i aquest municipi, fins i tant no percebi el subsidi de la Generalitat, es veuria impossibilitat de fer front a les despeses que comporten els refugiats estatjats en aquest poble".

Així, la Joana Puig, que tenia vuit anys quan van arribar els primers refugiats a Madremanya, recorda encara la Paca, que sempre era a casa seva. La Paca era la Paca Jurado Fernández, que també venia d'un poble de Màlaga, i tenia quinze anys. A Can Genís hi menjava i hi passava el dia, ajudant en les feines de casa. La Joana recorda que la seva germana gran, la Francisca, i la Paca es van fer molt amigues, i reien i jugaven tot el

dia. També recorda un altre refugiat, un noi jove que va fer de mosso a casa d'en Joan Camó, que llavors era l'alcalde. Aquest noi es va fer molt amb el poble i amb el jovent i, quan la seva família va continuar la fugida, al final de la Guerra, ell va decidir quedar-se al poble. Uns quants anys més tard, va anar a fer de mosso a una casa de Bordils, i s'hi va casar i tot, a Bordils. Sembla que es deia Antonio, potser era l'Antonio Silva Portillo, i potser a Bordils encara hi ha algun record d'ell o d'algun dels seus familiars.⁴

Encara es pot resseguir la pista d'un altre refugiat, amb els documents trobats a l'Ajuntament de Madremanya. A l'arxiu hi ha el registre de defunció d'en Juan Sillero Podadera. Era de Villanueva del Rosario, Màlaga, i estava refugiat a Sant Martí Vell amb el seu pare i la seva mare. De fet, va ser enterrat al cementiri d'aquest municipi, que llavors compartia el registre civil amb Madremanya. En Juan va morir el 9 de febrer de 1938, quan tenia set anys, d'una pneumònia. On va anar la seva família? Van poder tornar a visitar la tomba del seu fill, a Sant Martí?

D'en José Gómez Méndez no en sé gaire res més. Sé que una vegada el pare d'en Miquel Marquès gairebé li dispara, per error. En Miquel m'ho explica al final de la nostra trobada, mig aguantant-se el riure. Diu que al camp de davant de Can Vilà hi havia un teixó que es menjava el blat de moro i que, una nit, el pare d'en Miquel va fer-hi guàrdia amb una escopeta per mirar d'acabar amb l'animalot. Va sentir una fressa a la part més propera a la casa, a prop de les quatre regues de fesols que hi havia, i va apuntar. De seguida es va senti una veu: "No disparen, soy un hombre de bien, soy un hombre de bien." Era en José. Agafava fesols de nit, d'amagat, i quan va veure que l'apuntaven, va defensar-se amb aquestes paraules. Aquestes paraules, o unes de molt i molt semblants a aquestes, van ressonar aquella nit

⁴ Des d'aquí, m'agradaria demanar que, si algú té alguna informació del cas de l'Antonio o del cas d'en Juan Sillero Podadera, que explico al paràgraf següent, me la faci arribar posant-se en contacte amb la redacció de La Llera. M'agradaria molt poder continuar la reconstrucció d'aquestes històries.

prop de les parets de Can Vilà. Ara, en Miquel les recorda mig rient des del seu pis de Girona, i no saltres les llegim aquí i, de cop, enmig de l'oblit, tot hi és alhora.

En José va morir el 28 de gener de 1939 a Madremanya, als 52 anys. El doctor Bosch de Bordils va certificar-ne la mort, causada per una bronquitis aguda, relacionada de ben segur amb tots els anys passats a les mines de plom, talc i níquel d'Ojén. La seva jove, la María España, es va encarregar de notificar la seva mort a l'Ajuntament, davant de dos testimonis i del secretari municipal. I el van enterrar a terra, per la misèria que hi havia i perquè ja no hi devia haver ni paletes al poble, al final de la Guerra. "Devien trobar algú que voluntàriament els va cavar un forat a terra", diu en Miquel Marquès, quan hi pensa. Al cap de poc, tots els refugiats que quedaven al poble van marxar. La Guerra s'acabava, l'exili continuava i el cos d'en José reposava per sempre més sota aquella mica de pila de terra. Amb una creu que va desaparèixer al cap d'un temps. Sense cap nom, sense cap paraula, amb tota una vida esborrant-se i amb tota una memòria podrint-se.

No sé quantes històries més d'aquests refugiats han quedat perdudes o oblidades, enterrades sota una mica de pila de terra que es desfà, es desdibuixa, s'allarga i s'eixampla. No sé quantes es poden desenterrar, encara. Tampoc sé si les tombes s'han de desenterrar o si s'han d'assenyalar amb decisió i explicar i recordar totes les seves històries. No sé com poden tenir més pes, les capes de tot el que hem de recordar. Però sé que la història d'en José i la seva família s'ha de dir. S'ha de dir que hi van ser i que hi són encara. Que la seva història es repeteix i continua tota l'estona. Una història que parla de mal i de por, i de famílies que es trenquen, i de gent que ha d'abandonar casa seva i la seva terra per força. Un història que també parla de tots els que acullen i cuiden. I explica encara, aquesta història contínua, que oblidem, i que oblidant ens condemnem a trepitjar els que han patit i els que han cuidat, a ser els que aixafem moltes piles de terra sense nom i sense vida 🏠

Un detall del cementiri vell ↓

PENSA

MENTS

108
Francesc Prat

110
Xavier Cortadellas

112
Núria Esponellà

114
JMa Uyà

Francesc Prat

Escriptor
i poeta

“Quan es mostrà en el matí, amb dits de rosa, l’Aurora”

Així comencen molts cants de l’*Odissea* en la traducció de Carles Riba. Aquest matí agradable, amb una mica de pluja, una nostàlgia dolça de quan llegíem Homer al Seminari, als anys seixanta del segle passat, fa que de nou obri aquest llibre per retrobar els versos que, amb la força del mar d’Empúries i el món clàssic, gaudíem en aquell ambient de foscors i por, barrejat amb llums celestials i un Déu que ens podia salvar. Aleshores, érem pocs els que coneixíem l’esforç ingent que tantes i tantes persones havien fet,

des de la Renaixença, per mantenir la qualitat de les lletres catalanes, ja que el franquisme havia aconseguit, amb la seva repressió brutal, que fins i tot a Catalunya, al País Valencià o a les Illes hi hagués molts incultes com els que ara militen a Vox o a C’s i pensen com Pablo Casado, capaç d’afirmar que a Formentera parlen una llengua diferent de la dels eivissencs. Nosaltres, gràcies a mossèn Joan Pons, fill de Blanes, d’esperit noucentista, que valorava especialment Riba, Ruyra, Maragall i Costa i Llobera; o a Modest Prats, un altre dels savis apreciats, coneixíem aquests valors amagats. També he agraït tota la vida a mossèn Genís Baltrons, de Blanes, que em transmetés el gust pels salms, el romànic i l’art en general, ell tenia una sensibilitat artística i un coneixement poc comuns en aquella època; o a mossèn Josep M. Marqués que ens llegís *Moments estel·lars de la humanitat*, de Stefan Zweig.

Allí vaig aprendre la complexitat del que significa la paraula *sagrat*. Evidentment que, en un centre religiós, la paraula al·ludia a valors i objectes que es consideraven intocables. Però, també, tenia el sentit que li donem més col·loquialment quan la restringim a l’àmbit personal i la relacionem amb els valors humans fonamentals per a cadascun de nosaltres, amb les vivències creatives vàlides per a un mateix i, per descomptat, sense cap voluntat d’imposar-la com la del plaer estètic que em dona ara la lectura dels versos d’Homer; en aquest sentit, també podem atribuir el significat d’aquest mot a paisatges, objectes o experiències que cadascun de nosaltres té per especials.

L’últim curs que vaig estar al Seminari en aquells anys d’albades i canvis, el del 1966-1967, vam anar, el dia de Sant Narcís, a celebrar una missa al Costabona. El calze de mossèn Toca alçant-se sota un cel amb tots els tons dels gris fins al negre d’una tempestat de tardor no l’he oblidat, com tampoc el retorn a la pallissa de Setcases, perdent i retrobant el camí dins la boira i entre ruixats intermitents, calçats amb xiruques i molls de dalt a baix. Aquell refugi, amb molta pluja rere la finestra que Ter avall arribaria a les platges empordaneses, on dormíem en compa-

nyia d’alguna rata amable, sí que ens semblà tou i sagrat com “les torres de Troia” quan passàrem el llindar de la porta, i agraïem a Déu que havia manifestat el seu poder per tot el nostre entorn sense fer-nos cap mal com ho fa, amb Israel, en el salm 29 (28):

*Tro de Jahvè que es fa sentir damunt les aigües,
Jahvè es fa sentir damunt les aigües immenses.*

La nostra tempestat també ens havia vingut de la banda de mar. Després havia girat cap al nord:

*Tro de Jahvè que estavella els cedres,
Jahvè destrossa els cedres del Líban.
Fa saltar el Líban com un vedell...*

I avançà cap al sud:

*Tro de Jahvè que arremolina el desert,
Jahvè arremolina el desert de Cadés.
Tro de Jahvè que arremolina l’alzinar...
I al seu palau tot canta glòria!*

Avui, ara, agraeixo que en la meua adolescència m’ensenyessin a tenir aquests moments lliures, intensos, que en podem dir “sagrats”, tal com des del Romanticisme, especialment, es valora. Avui, passats cap a seixanta anys, després de tants canvis i trencadisses, de tants errors i desig de millora, de tantes albades i ponents roses i de tots colors, com aprecio la musicalitat del que llegeixo!:

*Conta’m, Musa, aquell home de gran ardit
que molt temps / errà, després que atuí les
sagrades torres de Troia...*

Tots els gèneres literaris, des de l’antigor, han anat abandonant les rimes i els ritmes preestaberts del vers; des de Basho i els romàntics, també en poesia hem anat fent servir cada vegada més la prosa poètica. Però la musicalitat dels versos d’Homer, traduïts per en Riba, és meravellosa, un encert evident que pot fer molt bona companyia i ajudar-nos a viure ☘

Xavier Cortadellas

Editor,
escriptor
i periodista

El tren

Heus aquí que va haver-hi un temps en què Celrà era una estació on no s'aturava mai cap tren. O ens ho pensàvem.

Ben entès: en aquells anys, per l'estació de Celrà, hi havia molts trens que hi passaven. Amunt i avall. Però a la gent com jo, vull dir a la gent de la Bisbal, de Torroella, de Palafrugell o del Baix Empordà de llavors, no se'ns hauria acudit mai pensar que hi havia algun tren que s'aturava a l'estació de Celrà. Per a nosaltres, Celrà era només una barrera a la carretera i un lloc per on els trens passaven.

Començàvem a pensar també que nosaltres ja érem grans, perquè estudiàvem a Bellaterra o a Barcelona. Celrà era una cosa d'abans, dels últims anys de batxillerat, de quan Celrà era l'última estació de la Sarfa abans d'arribar a Girona. (Ni a l'institut, ni a la Sarfa, ni enlloc no ens va dir mai ningú que Campdorà existia. Per descomptat. I el Pont Major eren només aquelles cases que trobàvem abans de ser a Girona.)

Estic parlant de fa molt de temps, d'entre mit-

jan i finals dels anys setanta del segle passat, de quan estudiàvem els primers cursos d'una carrera en alguna de les dues universitats que hi havia entre Bellaterra i Barcelona. A Girona, d'universitat, no n'hi havia cap. Hi havia un col·legi universitari on es podien estudiar –o començar a estudiar– una, dues i em penso que no gaires més carreres. Si no afinaves gaire bé, doncs, acabat COU, et tocava treballar o fer via cap a Barcelona.

Jo vaig estudiar Dret perquè a divuit anys es vol canviar el món i perquè en aquells anys per canviar el món hi havia només dues carreres: Econòmiques, que segur que t'ajudaria a capgirar el sistema, i Dret, que, si més no, servia per empenyar-lo.

I és curiós perquè, mentre jo anava estudiant Dret, aquells d'allà baix, els que ens manen des de fa massa segles, ni que fos per fer-nos creure que alguna cosa canviaven, anaven derogant a un ritme de boig les normes i les lleis que jo estava estudiant. Fins que un dia va arribar la mata grossa de la Constitució. I, au! El Fuero del Trabajo i el Fuero

de los Españoles cap a la claveguera més bruta de la història. La merda sempre va avall.

Sí, jo soc d'aquells que va acabar la carrera de Dret després d'haver estudiat tot de lleis que ja no eren vigents.

–*La grandeza del derecho* –que deia un–. *Una nueva ley y bibliotecas enteras llenas de libros que ya no sirven.*

Però nosaltres érem al tren.

Anàvem i tornàvem en tren entre Flaçà i Barcelona quasi cada setmana. El diumenge al vespre, quan marxàvem de l'Empordà, l'estació de Celrà no tenia cap importància. Quan tornàvem, però, aquesta estació era un senyal.

Ho recordo bé. Acabàvem de sortir del Congost, vèiem les Gavarres, les cases i el campanar de Celrà, la plana del Ter... Tot feia flaire de casa.

Nois i noies començàvem a aixecar-nos i a agafar bosses, maletes i revistes i llibres.

Hauríem pogut fer-ho més tard perquè encara faltaven uns quants minuts. Però més tard no hi havia res. Bordils queda i quedava a l'altre costat. I només era una paret en aquells anys. L'estació ni tan sols no sabíem que existia. Com el poble de Campdorà.

I tampoc no vèiem els exiliats del franquisme dels anys quaranta o cinquanta perquè estic parlant de vint o trenta anys més tard. Ja no hi eren. I nosaltres ni tan sols no en sabíem res. Ens amagaven que havien passat. Que havien hagut d'anar-se'n.

Que qui quedava al tren un cop sortia de l'estació de Flaçà? Quatre estudiants de Figueres i de l'Alt Empordà. Algú més que tornava de Barcelona. Algun turista distret. I alguns emigrants econòmics. Aquests darrers m'afectaven.

En recordo uns que un dia, tot just arribats a Celrà, van dir:

–*Mira qué nombre más extraño tiene este pueblo.*

I van pronunciar Celrà com si es digués amb una erra simple i no múltiple. Provin de dir-ho. Costa. *Celrà.*

Però sobretot recordo gent que no ens entenien, gent que sovint ens mirava amb ulls desconfiats, gent que callava sempre i que només mirava. Eren els primers marroquins o els primers negres, perquè en aquells temps dèiem *negres*

amb normalitat, gent que venia de lluny i que passava per casa com tots els trens per Celrà. Gent que només passava.

I recordo també aquells policies que s'aixecaven del seu seient al mateix temps que ho fèiem nosaltres, quan el tren tot just havia sortit del Congost. Policies que no anaven per nosaltres aquesta vegada, sinó per aquella gent.

Policies, doncs, també al passadís. Però ells sense bosses, sense maletes, sense revistes ni llibres.

–*Permiso.*

Els ensenyàvem la revista *Triunfo* o els primers números de *l'Avui* per aturar-los, per ajudar aquella gent, perquè veiessin com érem. *Rojos* en potència. Separatistes en construcció. *Work in progress.*

Però en aquells moments, allà a dalt del tren, no els interessàvem. Passaven de llarg com els trens per Celrà. Directes cap a aquella gent.

–*¿Pasaporte?*

I aquella gent els ensenyava el bitllet. A vegades, era de Barcelona a Flaçà. Altres, fins a Figueres. Mai més amunt, mai fins a Cervera, aquella frontera que separa Catalunya de França i, en aquells anys, Espanya d'Europa.

El passaport, en tot cas, no els calia, que el bitllet ja deia que no volien passar la frontera.

Un policia amb un pam de nas.

–*Tiene que bajar en Flassá* –deia sense creure'ls.

I baixaven. Alguns, a Flaçà. Altres, haurien de baixar a Figueres.

I, ja a l'estació, corriem a veure si atrapàvem la Sarfa que havíem vist a l'altre costat de la barrera, mentre el tren estava travessant la carretera.

I aquella gent es quedava a l'andana, esperant que arribés un altre tren. Silenciosa, aturada i quasi sempre sola. Esperant sobretot tenir la sort que en aquell altre tren el policia ja hagués passat per tot el passadís i que ells poguessin arribar tranquil·lament a la frontera.

I travessar-la.

Cada vegada més a prop i, al mateix temps, més lluny. Lluny del seu país i de la misèria que hi havien deixat. Lluny també de la misèria espanyola d'aquells anys. Sí, cada cop més a prop. Cap a Europa, doncs. Cap a Europa ☘

Núria Esponellà

Narradora
i poeta

Escriure amb ulls de dona

Som moltes les dones que hem emprès el camí d'expressió personal a través de l'escriptura. Segurament compartim elements significatius que ens nodreixen a l'hora d'escriure: vivències, emocions, records, somnis i desitjos que, passats pel sedàs de la tècnica i de l'ofici, es poden convertir en obra literària. Sense aquest material bàsic, la nostra escriptura estaria mancada d'ànima, perquè aquests elements constitueixen una matèria primera important –més enllà del coneixement intel·lectual i de les lectures que formen part de la nostra formació personal, ja sigui més o menys autodidacta.

Al llarg del temps hi ha hagut dones amb una obra escrita interessant i valuosa que han estat silenciades o esborrades de la pàgina del record col·lectiu. Aquest ha estat un greuge fins fa ben poc. Només cal recordar l'oblit que durant anys han patit autores com Anaïs Nin o Aurora Bertrana, o les dificultats que va tenir Mercè Rodoreda a l'hora d'aconseguir que un jurat literari constituït per una aclaparadora majoria masculina reconegués el valor de *La plaça del diamant*. Va haver de ser el públic lector qui li concedís finalment el reconeixement que se li havia negat.

Avui dia, gràcies a la voluntat de moltes dones que ens han precedit, la situació ha anat canviant. Tot i això, seguim topant amb patrons repetitius i sembla que estiguem obligades a demostrar més que ningú la nostra vàlua, també en el camp de l'escriptura. Personalment, crec que el nostre veritable empoderament passa més aviat per la sororitat i l'empatia que no pas per reproduir patrons de masculinitat. Les dones som molt més que un estereotip, com ja ho deia Dorothy Parker a *Modern woman: a lost sex*.

Si féssim una anàlisi històrica dels motius profunds que han portat les grans escriptores a deixar el seu llegat, veuríem que aquest material de què parlo va ser essencial per a elles. Autores com Jane Austen, Virginia Woolf, Anna Frank, Mercè Rodoreda, Montserrat Roig... van crear bona part de les seves obres a partir d'experiències vitals i professionals. Jane Austen va haver d'afrontar les limitacions que comportava ser dona a l'Anglaterra del segle XVIII, Virginia Woolf es va valdre de l'esforç de reivindicar-se com a escriptora, Anna Frank va trobar una mica d'escapatòria a la solitud d'un amagatall en temps de guerra a través de l'escriptura d'un diari...

La funció de catarsi de l'escriptura que Aristòtil analitza en la seva *Poètica* és ben evident. L'acte d'escriure ens permet donar veu pròpia al que sentim. D'alguna manera, el sol fet d'escriure en si mateix ens pot ajudar a ser més resilients davant l'adversitat i a reforçar-nos interiorment, també a ordenar idees i trobar solucions en determinades qüestions que ens preocupen. En definitiva,

escriure significa també autoindagar en nosaltres mateixes per reconèixer els nostres valors, per reconstruir-nos o per engegar nous projectes.

Crec que les dones que escrivim –tant les escriptores del passat com les actuals, algunes de les quals conec personalment– ens nodrim de tot aquest pòsit subjectiu i profund que té relació amb l'ànima femenina.

Escriure –igual que viure– sense renunciar a res del que som és un acte de valentia. Com deia Simone de Beauvoir, “la vida és caminar sota la pluja: o t'amagues o et mulles”. Escriure amb ulls de dona és una manera de mullar-se, és saber entrar a casa per aprofundir-te però també ser capaç de sortir a fora encara que ploqui; és, per tant, una forma de compromís.

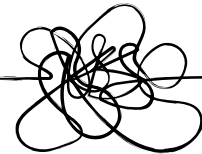
Jo convidaria totes les dones a escriure com a forma de creativitat personal que ens pot donar eines importants. En les situacions límit, l'escriptura ens permet fer buidatge d'emocions per tornar al nostre centre i, de retruc, recuperar el nostre camí de llibertat.

Una pregunta que ens podem fer és la següent: podem acollir les nostres emocions o fins i tot a transformar-les o alliberar-les, de manera que no ens segreguin ni ens condicionin tant, a través de l'escriptura?

És evident que no podem eliminar les emocions perquè formen part de la nostra biologia: no deixen de ser energia, energia en moviment. Tanmateix, l'escriptura ens pot ajudar a desidentificar-nos una mica d'elles. Es tracta d'un procés de distanciament que es pot acompanyar amb altres pràctiques, com la meditació conscient. D'una manera o d'una altra, l'escriptura a raig o bé passada pel sedàs de la tècnica esdevé una de les formes d'expressió més curatives que tenim a l'abast. I les dones estem ben preparades per aprofundir-hi en tots els sentits 🌀

JMa Uyà

JMa Uyà (1960-2019) poeta,
assagista, dramaturg i professor
a l'Institut de Celrà

Oda XI

Sóc feliç. Un cel de mitja tarda, d'un blau ardent
d'un dia de maig, el cap ajagut sobre el flanc de
la gossa blanca i de pèl llarg, com a mi m'agraden;
dos metres enllà el gos, amb postura de gos atent,
movent el cap lleument a una banda i l'altra, vigilant
amb un petit com precís de testa, tant ell com ara la gossa,
el no-res (no m'ho han dit, però se'ls endevina per
la tensió amb què escruten l'aire). L'herba verda
contrasta amb el blau superior i el blanc de les bèsties
de manera tant insubstituïble com real; tallada fa dos dies,
és una extensa catifa rodejada d'arbres de fulles tendres
de verdor més clara, tant que es fulles brillen
com espurnes que el vent suavíssim belluga amb peresa.
Amb el cos sobre terra i el cap mogut pel lent respir
de la bèstia, no trobo res més en el cel intel·ligent.
Les orenetes cacen a mitja alçada, el sol declina
indiferent, tota acció és un crim. La gossa, segura que no
hi ha enemic, s'estira i s'ajeu. El gos flaira
encara, insistent. Em mira. Torna a flairar. Li ho agraeixo.
Quan sés feliç, cal tenir sempre atent un cos de guàrdia.

Mas La Telleda, 22 de maig del 2016.

A la Iona i al nic, vigilants al mur de boira ☼

La Llera del Ter
Hivern / 2022
Núm. 63

AJUNTAMENT DE BORDILS

Ajuntament de Celrà

AJUNTAMENT DE CERVIÀ DE TER

AJUNTAMENT DE FLAÇÀ

AJUNTAMENT DE
SANT JOAN DE MOLLET

AJUNTAMENT DE JUIÀ

AJUNTAMENT DE SANT MARTÍ VELL

AJUNTAMENT DE MADREMANYA

AVUI EN DIA Retorn a la masoveria / Llarga vida als ateneus populars / Cervià de Ter vol tornar a sortir als mapes / **TOT ENRAONANT** Fent-la petar amb Carme Guillén / **L'ESPIELL** Dones, pugeu a l'escenari / **COSES D'ABANTES** L'últim casament de Gala als Àngels / El truc se'ns en va a dalt! / L'arquitectura de l'aigua / Un pedrenyal, un bordó i una màrfega / La caça del senglar / L'aviador i la molletenca / Una mica de pila de terra / **PENSAMENTS** Francesc Prat / Xavier Cortadellas / Núria Esponellà / JMa Uyà ●

